Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 25 ИЮНЬ, 1985 ШУ. ● № 76 (7111). ● Мах 3 кеп.

КПСС XXVII СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

ХIара шера боккха теркам тIабохийт Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхозе кхашка хий диллара. Цудухьа лакха хул ялата а доакъара дIайийнача культурай а хьувкъам. Масала, соахка хий дуллача кхашкара хIара гектара тIара 39 центнер мукх, 48 центнер хьажкIаш чуера укхаза. Дика хьувкъаю укх шера люцерна а. Духхьашха хьокхаш хIара гектара тIара 200 центнер совгIа моша доакъар даьлар. Цкъа хьекхачул тIехьагIа минеральни удобренеш а товсаш хий диллар.

СУРТАШ ТIА: хий тохаш бола механизатораш В. Конови И. Сазонови; хий тохаш йоахка колхоза агрегаташ.

Э. ТОЛМАЧЕВ.

ЯЛАТ ЧУЭЦА ДОЛАДАЬД

Шерра доаржадаь дIахьош да хIанз кIи - марса балхаш Гудермесски района «Дружба» совхозе. Укх шера ялх бIаь гектара тIара чуэца дезаш да укхаза ка бола ялат. Цунах 120 гектар мукх ба. Из шин дийнахьа хьекха каьсарех Iобиллар механизатораша Гучигов Абубакарен Абдуев ИбрахIамен, нормагIа диъ дийнахьа къахьега дезача.

Селхан ялх комбайнаца арда болабир мукх. Из болх беш а механизатораша юкъе яьржача яхье хьалха Гучигови Абдуеви ва. План 21 центнер йолаш, хIара гектара тIара 26 центнер гаргга мукх боал. Чуэца ха гаргакхоачаш латт укхаза кIин а. Хьакхари ардари къаьст-къаьста долаш чуда лерхI из. КIа хIара гектара тIара юккъера лаьрхIача 30 центнер совгIа даргхиларах шеко яц совхоза специалистий.

Наьха бытовой хьалаш вIаштIехьдаьхад, дийнахьа кхозза бIайха кхача хулийт ялат чуэцаш боахкараша, эша гIулакх де кийча ба лораш, ший ханнахьа итогаш ю яхьа.

Шоашта ца ховш цхьа грамм ялат юстардаккха йиш хургйоацаш гIулакх вIаштIехьдаьккхад халкъа тIахьожамхоша.

Мукх аьрда боаккхаше а лаьтта аьха а аьха цига силоса хьажкIаш дIаюврггья. Из болх дIаболабе кийча я лаьрххIа йола звено.

Деррига ялат бархI дийнахьа чуийца даккха декхар тIаийцад совхоза механизатораша.

ДОАКЪАР КИЙЧДАРА МЕСЯЧНИК

МАНГАЛА ХА

Малгобекски районерча «Кавказ» совхоза хьайбаш леладу дакъа тоъаргдолаш доккха да. Эзараш жа, хьакхарч, доахан да укхаза. КIезига дац хьайбаш совхоза къахьегамхой шоай доалахьа а. ХIара шера дукхагIа эш укхаза гIожа а моша а доакъараш.

— Цудухьа ше къаьстта мехотряд вIашагIъеллай оаха доакъараш Iалашдара, — йоах совхоза директора Султыгов Махьмада,—хозрасчетах болх бергболаш Керттерча даькъе боахаме доакъараш кийчделга цох тийша да хIанз, кхыча мехотрядаша кIезиг-дукха новкъостал мара ца деш.

Кхотаенна а дикка опыт Iоаяь а я Темченко Михаила кулгалду доакъараш кийчдеча отряда коллектив. ДIададахача шера доакъараш Iалашдара планаш 32 процент тIехкхоачашъярах материально а морально а белгалъяьккхай из. Авансах хIара бетта 140—160 сом долаш хьайдаьчул совгIа, шера итогех хIаранена кхы 2 эзар сом совгIа делар.

— Укх шера тха отрядо леладу кхаш дикка шерденнад,—дувц М. Темченкос. — Эзар совгIа гектара тIа кхею оаха люцерна, хьажкIаш, эспарцет, кхыйола доакъарийна лаьрхIа культураш. Ка бола ялаташ а да доакъарийна лаьрхIа дIадийна.

Отряда тIадиллад аьхки йIайхача хана хьайбашта кердa хьекха моша доакъар лоаттаделга а. Керттера да Iай хьайбаш кхабара эша тайп - тайпарча доакъарий кхоачам вIаштIехьбаккхар.

Са хилча денз, баьдъерзалца сацац совхозе доакъараш Iалашдара тIехьара къовсам. Цхьабараш мангал хьокхаш, йол вIашкатохаш, царех аргIаш деш ба. ШоллагIбараш доакъарийна дIайийнача хьажкIашта, кхыча культурашта культиватор йоаккхаш, молхаш тохаш, йиш йолча хий тохаш ба.

Тайп - тайпара говзалаш караерзаяь, моллагIа болх хьабе йиш йолаш ва отрядера хIара механизатор.

— ХIаране балха тIахьожам лоаттабс ца безаш, дуккха аттача баьннаб са болх хIанз, — йоах М. Темченкос. — ЛерттIа болх дIабахьара эшар лаха а вIаштIехьдаккха а ха хул, коллектива аргIанара декхар дIадовзийтача воал.

Хьалха латтача опытах пайда а эцаш леладу мехотрядо укх шера гIожа доакъараш Iалашделга. Цар лаьрхIад вентиляци хургйолаш аргIаш делга юкъедоаладе. Малх хьежача деношка лерттIа йокъаеннача аьлах хьалха а санна аргIаш ду, йоачан хинна кхаьла йолча хана вентиляци хургйолаш ду аьла аргIаш. Цо таро лу кIезиг-дукха йоачан хиларах балхаш юкъагIа ца далийта а, кийчдеш дола доакъар дикагIа хилийта а.

Совхоза керттерча агрономаца Марзиев Iалиханаца тхо дахар садовча хана мангал хьокхача. Керда хьенхача аьла хоза хьаж йоагIаш, са даха атта дар фо. Тайп - тайпарча моттигашка сиха дIабодар болх. ВIаши уллув люцерна хьокхаш яр йоккха ши агрегат. Цхьа мергIилг ура ца дагIийташ цIена бора цар болх.

— Иштта хьокх мангал тха асаша — Зарудвев Александрен Халин Иванеи, — раьза волаш йоах Iалихана.— ДIа гаьна гуш йола трактор Т-25, тетташ шийна хьалхашка йоккха токхор а йолаш хьайоагIа. Цу тIа болх беш ва Гамилов Николай. Ловсара дахача касарех токхораш еш ва из. Хохриков Владимир ва грейдерни погрузчикаца токхораш лафеташта тIайотташ. Пхи агрегат я аргIаш деча моттигашка йол дIакхухьаш. ДукхагIча даькъе ди шелделча ду бригаде йокъаенна люцерна йол лохьаяреи вIашкатохарен балхаш, кIезигагIа из оаталургйолаш.

Шурий - товарни ферма коа аьлах аргIаш деш ба Хамхоев Вахити Федоров Георгийи. Царца ва холаш ду машина лелаеш вола Долгов Василий а.

Ма кIезига нах ба мангал хьокхача болх беш аьнна хеталу. ХIанзара техника, из лелаерий говзал лакха хилар бахьан долаш хIанзалехьа 250 тоннал совгIа башха дика йол аргIашка яхийта кхийнад совхоза доакъараш Iалашдерий.

П. ГАГИЕВ.

Хьувкъам совбувл

ДIададахача шера баьча балха итогех Ерригсоюзни социалистически яхье котало яккхарах КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байраках елар Урус-Мартановски района «Солнечный» совхоза коллективана. Даьхенна баьцадаараш дIададалара цхьайтталагIча пятилетка задани диъ шера кхоачашъяьй боахамо.

— Доккхий да укх шера тIаийца декхараш а. Карарча пятилетка планал совгIа паччахьалкхенна 14 эзар тонн баьцадаараш дIадала соцам баьб совхозс. Шера план 10800 тонн мара яц.

МалагIча таронаша вIаштIехьдоалийт царга иштта овсаре къахьега?

Карара пятилетка йолаелча денз боахама дукхагIйолча подразделенешка хозрасчетни подрядагIа болх бергболаш гIулакх вIаштIехьдаьккхар, хIаьта хIанз ерригаш а я цу хьисапе къахьегаш. Цу гIулакхо дика толамаш доахийт.

Из къаьгга гуш да помидораш лелаеча къаьстта. Кхыча баьцадаараща нийсдича совхозе эггара дукхагIа дIаюв уж. Карара пятилетка йолалуш из культура хIара гектара тIара 200 центнер мара яргъяц аьнна хетар. Юкъедоаладир подрядни хьисапе уж лелаелга. Иштта болх вIаштIехьбоаккхаше а 1981 шера 208 центнер чуера. ХIаьта соахка план 180 центнер йолаш — 251 центнер яьккхар. Помидорий хьувкъам кхы а дикка алсамбаккха таронаш я боахаме. Цунна тешал деш дукха масалаш да. Соахка Ахмадова Хеде кулгалдеча звенорча бархI саго 92 гектарах хIаранена тIара 441 центнер помидораш чуера.

Иштта хьинаре къахьегача наьха алапеш а доккхий да. Соахка Ахмадова звеноцарча хIаранена юкъера лаьрхIача 3210 сом кхаьчар, авансах хIара бетта тийнна 200 сом доацаш. Кхы а дукхагIа ахча даьккхар хIара гектара тIара 513 центнер помидораш чуийцача Золомбаева Залпас.

ДIайийна йоаллаше а лелае гектарникаша дIаэц помидораш. Укх шера 300 гектара тIара яраш дIаелар царна. Цхьабакъда, уж лелае безам бараш кхы а дукха бисар. Цунца цхьана, кхо бIаь гектарал совгIа, наха а ца хойташ, тохкамаш дара кхы а 10 гектара тIа хьалха кхеяь йоаца кердача «лебяжеский» сортах помидораш дIайийра совхоза керттерча агронома Юсупов Лече. Уж дукха ха ялалехьа гучаяьлар ГIойтIа бахарашта. Цул тIехьагIа кхыметтел цIагIа а ухаш кулгалхошка дехар деш, уж шоашта дIаяллалца тIеххьара а балансар уж. Иштта дукха нах хул хIара шера цу боахаме болх бе безам болаш. Баьцадаарий кха шийга кхаьчача цу тIа дика къа а хьег — подрядо декхарийла ву. Договорага хьежжа планагIа цхьан гектара тIара 180 центнер помидораш дIаяла еза паччахьалкхенна хIара саго. Из а лоархIаш бетта 200 сом аванс лу цунна. ХIаьта лийрхIачул совгIа чуенача помидорий хIара килограммах, планагIа чуийца хинначарца нийсдича, массехказа дукхагIа мах лу совхозо. Хьувкъама хIара бIаь центнер тIа мел кхет лакхлу помидорий килограммах боахамо тела мах.

Укх шера 700 совгIа саг ва совхозе баьцадаарашта доал деш. Шоай кхашта юххе хьуп оасашка увттаяьча чаьтарашка бийсаш а йоахаш къахьег дукхагIболча наха. Цар хьал тоадара низ дIакхоачар ду совхоза кулгалхоша. Уж Iалашбу кхачан продукташца, йоагаеча газаца, бийсана электрически сердал хулийт, из йоаккхаш йолча низ болча двигателий новкъосталца. Лоацца аьлча, бахаш а болх беш а царна мел эшар хулийт. Еча йоаккхонга хьежжа къа а хьег наха. Шерагара шу мел доал 2 процент дегIаух совхоза коллектива овсарле. ТIехьа ца юсаш лакхлуш я алапе фонд а.

Укх шера заданегIа 6500 тонн помидораш чуя езаш ба совхоза къахьегамхой. Бакъда, лаьтта леладара агротехника тоаяра, болх дикагIа вIаштIехьбаккхара чотагIа укх шера 10 эзар тонн чуя дош деннад цар.

М. ХАМАТХАНОВ.

ОАРЦ ДАЛА!

Оасар де сагота бац

Лаьтта леладара культура мел дика я хьожаш Ачхой-Мартановски районе дукха ха йоацаш чакхъяьккхача конкурсе хьалхара моттиг яьккхар «Урожайный» совхоза къахьегамхоша. Оасарах цIена, тай техача санна нийса мутIараш долаш, лостам болаш да баьцадаараш дIадийна цар кхаш. Иштта дика доал де вIаштIехьдалийтар помидораш, нарсаш, хохаш дIабийна кхаш Iунал дара ший ханнахьа наха дIадийкъа хиларо.

Кхы тайпа сурт да цунца доазув долча «Овощевод» совхозе. Пятилетка дIадахача диъ шера паччахьалкхенна планагIа дIа ца луш 2500 тонн баьцадаараш тIадисар царна. Декхар такха укх шера карагIдоале тамаш а я. ХIана аьлча, геттара во доал ду цар дIайийнача хIамашта. Масала, кхыча культурел дукхагIа — 230 гектара тIа кхееш помидораш я боахаме. Царех 60 гектар гаргга хIанз а оасарах йикъа латт. Из иштта нийсденнад лелае уж ханнахьа наха дIа ца ялар бахьан долаш. Кхоачамбоацар дIадаккхара сихо яц совхоза директора Б. Лорсанова, партийни организаце секретара Н. Тепсаева, керттерча агронома У. Джабраилова.

Х. МАГОМЕТОВ.

1985 ШЕРА 24 ИЮНЕ КХАЧЧАЛЦА РЕСПУБЛИКА БОАХАМАШКА ДОАКЪАРАШ КИИЧДАРАХ ИОЛА

СВОДКА

(эзараш тоннаш)

Районаш	Йол: План	Йол: Кийчъяьй	Сенаж: План	Сенаж: Кийчъяьй	Силос: План	Силос: Кийчъяьй	Баьца хьоар: План	Баьца хьоар: Даьккхат
Ачхой-Мартановски	3,2	0,506	4,0	3,617	31,0	3,090	1,0	0,115
Веденски	11,0	0,600	0,7	—	15,0	4,076	0,1	0,023
Грозненски	24,1	4,086	20,1	4,980	118,6	7,157	5,7	0,639
Гудермесски	7,3	3,387	3,0	6,563	29,9	2,047	0,7	0,080
Малгобекски	7,3	2,250	1,4	2,062	28,8	2,722	0,7	0,107
Надтеречни	16,2	8,658	4,6	9,077	55,4	8,640	2,5	0,223
Назрановски	7,3	0,850	7,0	5,650	56,6	6,970	1,8	0,080
Наурски	33,8	13,511	3,8	3,839	75,1	2,095	3,7	0,777
Ножай-Юртовски	12,1	0,755	3,9	1,922	10,0	0,217	0,2	—
Советски	10,7	0,082	1,4	0,150	12,7	—	0,1	0,045
Сунженски	12,0	1,646	13,3	12,673	115,0	0,805	2,5	0,543
Урус-Мартановски	4,0	1,285	6,0	4,157	40,2	0,240	1,3	0,390
Шалински	7,3	3,615	3,3	—	50,0	2,300	1,5	0,192
Шелковской	40,2	15,560	5,2	4,358	81,0	14,927	13,0	2,629
Республике гIолла	201,6	57,699	79,0	59,248	731,8	55,286	35,1	5,978

Iилман-технически прогресс сихъяра накъаргIа

ДИКАГIДАР — ХАЛКЪА БОАХАМА

КПСС ЦК хиннача Iилман-технически прогресс сихъяра хьакъехьарча Совещане дийцараш кхоачашдара болх шоай заводе мишта бу довзийтар тха корреспондента хаттарашта жоп деннача «Промавтоматика» НПО опытни завода директора В. М. Белоусовен керттерча конструктора Г. А. Барабановаси.

— Валерий Михайлович, фу продукци я шун заводо хьаер, малагIа ба халкъа боахамера цун лоархIам?

— Тха предприяте цехашка арахец технически процессашта кулгалдара йолча автоматизированни системашта лаьрхIа микропроцессорни комплексаш. Уж фуй дикагIа кхетадайтара цар беча балхах дувцаргда аз кIезига. Микропроцессорни комплекс вычислительни машина хьисапера система я, цо хьател информаци, болх нийса дIабахьийта, гIалат ца нийсдалийта гIо ду.

Оаха хьаеш йола изделеш тхона могаер я «Промавтоматика» объединене институт. Тайп - тайпарча дуккхача отраслешта болх беш я из институт, масала, царех я микробиологически, цементни, мехкдаьтта чакхдаккхара промышленносташ, медицина. Царна лаьрхIа продукци я дукхагIча даькъе оаха хьаер а.

Халкъа боахаме дикка моттиг дIалоацаш а чIоагIа эшаш а я тха продукци. Масала, Нохч - ГIалгIай цементни заводе оттаьй ТАПАС яха оаха хьаяь микропроцессорни комплекс. Цо чIоагIа гIо ду цемент хьаерашта шоай продукци дикал лакха йолаш хилийтара. Цу комплексо къаьгга хьахьокх температура боарам, цемент малагIча боарамга кхаччалца аьтай, кхыдараш. Дикка аттача баьккхаб из болх тха продукце, цунца цхьана, цун экономически эффект — 151 эзар сом. Иштта, хьаеш я микробиологе пайда эцаргбола «Биоцикл» яха комплекс. Цул совгIа, заводо арахец молхаш — антибиотикаш хьаеча, медицине чIоагIа гIо деш йола комплекс а.

Тха продукци ше дикка дIайовзийта я ала мегаргда. Цунна тешал ду укх масалаша. «Автоматизация-83» яхача Москверча выставке белгалъяьккхар «Парафин» яха управлене система. Цу тайпара система отта а яь, шийна дика тешал а дайташ я Грозненерча А. Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводе. Завода продукцеца парафина боарам мелаб дика хьагойт цо. Цун экономически эффект — 665 эзар сом. «Биоцикл» яхача тха системана диплом делар Лейпциге хиннача ярмарке.

Укх шера оаха кхоачашдергда «Чеченингушвино» объединене дехар. Цунна лаьрхIа хьаергья тхира хьисапе хий детта «Роса-1» яха управлени яра пункт шийца йола система. Цох дикка пайда баргба «Чеченингушвино» объединенена, цул совгIа чIоагIа аттача баргба сомий а комсий а бешамашка хий тохара болх. «Роса-1» беш бола экономически пайда — 152 эзар сом.

Укх шера арахецаш я «Оргтехника» яхача производственни объединенена лаьрхIа «Грасмикро» оала технически процессашта управлени яра система. Из комиссе дика тIа а ийцай. Цо луш йола экономически эффект — 122 эзар сом.

Вай республика мехкдаьтта край хиларах тарра цу отрасла лаьрхIа продукци а я оаха хьаеш. Масала, укх шера хьаергья мехкдаьтта бурув тохара балхашта управлени яра йола прибораш. Цар хьахьокхаргда бурув тохара кIоаргал, мехкдаьтта давлени, ротор кхестара сихал, топпара раствора плотность мелий, кхыдараш. Лаьттан тIа бурув тохача пайда ийца ца Iеш, царех пайда ийбергба хи тIа бурув тохача а.

— ХIанзарча производства технически процессашта кулгалдара къаенна системаш дIа а яьха, кердаяраш юкъейоалае лерхIий оаш?

— ЛерхI. Къаеннай ала мегаргда турбаш чура оаггош цIендеш йолча скреоока сигнализатор, ТМ-120-3 яха мехкдаьттен гази ноаккхача пайда ийбу телемеханика система, кхыяраш а. Уж микросхемаш хьаяь дукха ха я. Цудухьа эргаяьха тоайича дика дар. Цхьабакъда, хIанзарчоа уж тоаяь эргаяьха яц, цунца дувзаденна уж хьа ца ича далац тхо.

Укх пятилетке завод эргаяьккха тоаяра кхоъ миллион сом ахча хьожадаьд тхона. Царех ши миллиони кхо бIаьн эзар сом оаха карадерзадаьд. ДукхагIча даькъе из ахча дIадахийтад завода оборудоване, приборий парк шерьяргеи кердаяккхарген. ТIеххьарча хана оаха ийцай моллагIа операци чIоагIа нийса хьае могаш йола экспериментальни станокаш — фрезерни, сверлильни, кхыяраш. Цул совгIа, цу тайпарча массехк станока тIа болх бе низ дIакхоач цхьан сага. Масала, механо-сборочни цехера фрезеровщик Лопатин Сергей цу тайпарча кхаь станока тIа болх беш ва. Хувца езаш я кхыйола станокаш а.

Иштта, хьаьий кепатеха дола платаш хьадара керда цех. Хьалха шера 50 эзар хьадеш хиннадале, кердача цехе хIанз хьаду 230 эзар плат. Кулгаца бу болх кIезигагIа хиннаб, дукхагIбар механизированни ба.

ХIанз тха завод шеръяра балхаш дIадоладаьд. Хьалъеш я керда корпус. Из хьалъяь яьлча болашбар миссел низ кхы а IотIакхетаргба. Хьаелларгья пхиъ керда цех, эргаяьккха тоаяь оборудовани оттаергья цар чу. Тха предприяте дIалоац 15 эзар квадратни метр лаьтта, из миссел дIалоацаргда керда хьатIаечо а.

Цу дерригие а дикка тоабергба тха болх, таро хулийтаргья йолаш йолча резервех бизза пайда эца, къахьегама овсарле, продукце дикал кердача, дикагIча боарам тIа яккха. ХIаьта, хIанз а во яц тха продукце дикал. Оаха хьаечох 20 процент дикала знак тIалатташ я.

— Галина Александровна, завода конструкторий балхах, Iилман - технически прогресса лостамах цар дечох фу аргдар Iа?

— Керттерча конструктора отдел оалачоа тхацига чувоагIаш ва шовзткъа гаргга саг. Хьае аьнна производствана юкъейоалае тхо долча хьаяйтача продукце разработкаш тIа дуккха кхоачамбоацараш, хувца дезараш нийслуш моттигаш хул. Къаьстта а из гучадоал продукци производствана юкъейоалае йолайича. ХIаьта, болхлошта цу тайпара моттиг нийсъелча оарцагIбоагIа конструктораш. Продукци бокъонца хьае йолаяллца гIулакх дIа мишта дода а хьож.

Къайле йолаш хIама дац, керда продукци хьа мишта е еза хьагойташ дола каьхаташ кийчдеча разработчикашта цкъаза дуккха а ха йоаеш хилар. Документаци кийчдара йоаю ха из продукци производствана юкъейоалаеш а хьаеш а йоаечул дуккха дукхагIа хул цкъаза. ХIаьта, иштта ха дIаяхийтача хьае йола а елехь къалуш хул цхьайола продукци. ХIана аьлча, из арахецалехь гуча йоал цул дикагIа, низ болашагIа яр. Цудухьа, кердадар юкъедоаладара дукха ха йоае йиш яц. Цхьайола разработкаш цу сахьате юкъейоалае таро ца хулаш моттигаш а нийслу завод эIамига хиларах, производства управлени яра системаца дукха чоалхане балхаш хиларах. Цул совгIа, тха продукци хьаяра эш вай мехка дуккхача миIингашкара хьаккухьийта деталаш, цар а юхабетт болх ханнахьа хьа ца яххийтарах.

ЧIоагIа экономи еш йола системаш я заводе хьаераш, уж — ерригача технически процессай автоматизаци. Цу тайпарча чоалханеча балха говза кулгаш — электронщикаш эш, вешта аьлча, инженераш - конструктораш ба уж. Электронщикаш тоъаш бац заводе. Уж специалисташ арахец Грознерча М. Д. Миллионщикова цIерагIча мехкдаьтта институте, тхоаш долча бахийтар дехаш заявкаш а тел оаха. Цхьабакъда, тха заводе хьакхоачаш бац-кх уж.

Лакхе аз белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадаьхача предприяте коллектива доккхагIа толамаш доахаргдар Iилма - технически прогресса новкъа дIахьалха ухача.

— Шун объединене ший институт я. Цунцара а заводерча изобретателашцара а рационализаторашцара а бувзамаш миштад шун?

— Заводе хьаеча дукхагIйолча продукце разработчик я тха институт. Цо кийчъяь я «Биоцикл» яхача система массехк модефикаци, «Грасмикро», ТАПАС яха системаш. Документаце тIа цхьацца дашха дезаш хIама хилча институт юхе хилар аьттув болаш да, хIаьта продукци хьае йолайича цунга хьажа а боагIа цигара. Вешта аьлча, Iилман цех — институт тхоай хиларо чIоагIа аттача боаккх болх.

Заводе дукха ба дикка пайда боалаш йола рационализаторски а изобретательски а предложенеш телаш бола нах. Масала, соахка цу тайпара 23 предложени еннаяр, царех 21 производствана юкъейоалайир. Боккха экономически пайда а баьлар царех, из хилар барайтта эзар сом гаргга. Карарча шера еннай кхойтта предложени, ерригаш производствана юкъе а йоалаяьй. Царех хьахинна пайда — ши эзар ах эзар сом гаргга. Хьахиннача пайданга хьежжа белгалбоах рационализатораши изобретателаши. Даим а дика предложенеш телаш ба тха инженераш - конструктораш А. Протасови А. Курицыни. ДIахойодача хана Iилма-технически прогресс сихъяра новкъа а даьнна, оаха кхы тIа а чIоагIде лерхI тхоай институтацара, рационализаторашцарен изобретателашцарен бувзамаш.

Интервью ийцар
С. АРЧАКОВ.

ТАСС-а заявлени

ЮАР расистски режимо, Къулбехьен Африке бахача керттерча наха къиза Iазап лоаттадарах а кхоачам боацаш, гуччахьа керда тIалатара акцеш ю шоай лоIамерча африкански паччахьалкхенашта духьала. Укх шера 14 июне ЮАР герзашцарча низий ше къаьстта дола доакъош бандитий хьисапе чухьийлха хиннад Ботсвана столицана — Габоронена. Бехк боаца нах боабаьб, царна юкъе кхалнахи бераши а долаш, дуккханешта хала човнаш хиннай, доккха материальни зе даьд.

Габоронена тIалатар — юаровски военцина зуламех цаI а да, къахетам боацаш расови боацабара система хинна ца Iеш, массе хана дунен халкъашта юкъерча кхерамзленна кхерам тIатувсаш апартеида режим хилара керда тешал а да.

Теркам тIаозаш да, лоалахарча шоай лоIамерча паччахьалкхенашта духьала тIалетара гIуланхаш леладелга, ерригача къулбаафрикански регионе «керда порядок» оттае гIертилга, цу паччахьалкхенашка Къулбехьен Африка патриотий апартеида режима духьаларча къовсама керте латтача Африкански къаман конгресса (АНК) базаш я яхаш, доаца бахьанаш увттаде Преторена доал дераш гIертилга.

ЦIаккха ца социйташ ЮАР расисташа агресси лелаяра бахьан массанена гуш да. Из да африкански мехкашкара халкъаш кхераде, шоай лоIамерча бокъонашта тIехьа къовсам лоаттабара, законах доаггIача тайпара кортмукъаленга, шоай лоIаме хиларга, социальни прогрессага кхачара тIехьара цар лоIам каггбе гIертилга.

Къулбаафрикански расистий кердача провокационни акто, дукха ха йоацаш Кабинда яхача ангольски провинце мехкдаьтта латта моттигаш лелхийта лаьрхIа чакхъяккха гIийртача диверсе а санна, тешал ду, хабарах лоалахошца машаре яха лов шийна яхаш дIакхайкадеш йола ЮАР правительство, гIулакхашка диллача, шоай лоIамерча африкански паччахьалкхенашта дестабилизаци яра политика чакхйоахаш хилара. Цунца Преторе расистски режимо, шийна ховшиехьа Африка Къулбехьара хьал тоадарах йола дуккха ООН решенеш, царна юкъе Намибена деколонизаци ярах яр а йолаш, кхоачаш ца ярал совгIа, гуччахьа телхаю массане къоабалъеш йола дунен халкъашта юкъерча бокъон нормаш.

Цхьаниена а къайле йолаш дац, ший «регионални гегемонизма» агрессивни политика лелае ЮАР-а могаргдоацилга, нагахьа санна ший малхбузехьарча хьаллоацарех ког гIортолга ца хилча, эггара хьалха США а йолаш. Бакъдараша хьагойт, цу режима агрессивность лакхлуш хилара, ший цхьанна а хIаманна жоп дала дезаргдац аьнна мотташ из хилара керттерча бахьанех цаI — США администраце Боти режимаца лелаю политика йолга.

ТАСС-а дIакхайкаде тIадиллад, ший лоIамерча африкански паччахьалкхенна духьалара ЮАР расистски режима керда тIалатара акци Советски Союзе харцахьа лоархIилга. Советски Союза оагIорахьара кхета а ду, хьал а лоац ший лоIамеи, доазув бIарчча долаши хилар лорадара тIехьа дунен халкъашта юкъерча арене Ботсвана чакхдоаха гIулакхаш.

СССР массе а хана лаьттай, тахан латташ а я Африкера политически хьал тоадара, шоай лоIамерча африкански паччахьалкхений империализмаи реакцеи низашта духьалара кхерамзле тешшаме Iалашъяра тIехьа. Преторе тIалатара анцеш соцае еза эггара сихагIча тайпара. Алхха иштта лорабе йиш я машар, Iалашде йиш я цу районерча халкъий паргIата, шоай лоIаме дегIаахар ВIашагIкхийттача Къамий Организаце, цун Кхерамзлен Совето хоадам болаш дош ала доагIа Африка Къулбехьа бокъон порядоки юхаметтаоттаяра тIехьа.

ТАРОНЕХ БИЗЗА ПАЙДА ЭЦА

Парте Назрановски райкома пленумера

Тахан вай берриган мохк санна КПСС съезда баха ма боагIара накъабахара кийчо еш ба Назрановски района къахьегамхой а. Из шоаш деш керттера уйла производства эффективность лакхъяра, йолаш йола резерваш хьагучаяхараи царех пайда эцараи, хIара предприяти, боахам дегIаахара интенсивни наькъ тIа баккхара тIаерзае йоагIилга кхетадеш ба уж. Цу хьакъехьа карарча шера цхьадола хIамаш карагIдаьннад индустре болхлошта, кхаши хьайбаши леладерашта.

Пхе бетта пачхаьалкхенга промышленни продукци йоххара план 102 процент кхоачашъяьй, къахьегама овсарле лакхъяра задани тIехкхоачашъяьй. Района кхаш леладераш диъ шера лоархIабаьб ялат, коартолаш, сом, баьцадаараш дохкара пятилетка заданех, фермай болхлой хIанзле дIаденна баьннаб пхе шера доагIа дулхи шурен. Кхачан программа тIанийцачул тIехьагIа юртбоахама производства боарам цкъан ахаззеи лакхбеннаб, цу даькъо ду зе эшаденнад.

Бакъда, тIа-тIа лакхлуш долча вахаро дIадехараша цох кхоачамбаь Iе йиш йоацилга хьагойт. Из белгалдоахар дIадахача шоатта диннахьа «КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума итогехи парте XXVII съезда яха ма йоаггIара накъаяхара районни партийни организацена хьалхашка латтача декхарехи» дувцаш хиннача пленуме доклад яьча парте райкома хьалхарча секретара А. А. Мякиева а цига къамаьлаш даьчар а.

Договорни декхараш кхоачашде мегадац района. Ер шу дIадоладенначул тIехьагIа массехказа планови задани кхоачаш ца еш йисай ГI. Ахриева цIерагIа «Электроинструмент», кирпишкашю, Сурхохински укупорочни изделеш арахеца заводаш, трикотажни фабрика. Пхе бетта товарни продукци арахецара а къахьегама овсарле лакхъяра а планаш кхоачашъяьлц кирпишкаш еча завода. 1984 шерачул укх шера кIезигагIа арахийцад халкъа чIоагIа хоатташ дола товараш трикотажни фабрика, товарни продукци — хьоар доаккхачеи укупорочни изделеш арахецачеи заводаша. Бахьанаш малагIаш да?

Керттердар фуд аьлча, из да кулгалхошта, партийни организацешта гIулакх бухсоцаш сенга кхоачаргда хьалхе гуш, этта хьал тоадара уж сиха оарцагIбоалаш, производство интенсивни наькъ тIа яккхара лерттIа йоакхо еш ца хиннилга. Цу дерригне хьагойт цхьабола кулгалхой кулгалдара къаьнача методех атта къаста могаш боацилга, цар пачхаьалкхени планови дисциплина лоха йолга.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленуме белгалдаьккхад, продукце дикал лакха хилийтара деша къаман сий лорадара сапна йоакхо е еза, аьнна. Цу даькъе дукха гIалаташ, динза дисараш да трикотажни фабрике, кирпишкаш еча заводе, лоха дикал йолаш хьалъю объекташ гIишлошъеча организацеша. Кхоачам ба соахкара шу чакхдоалаш комиссе кулгаш лядаь хьанийна районни больница гIишлошъераш брак дIаяьккха ца баларца хIанз а тIехьа болх беш йоацилга белгалдаьккхача.

Фабрике ассортимент шеръеш, наха дукхагIа хоатташ йола продукци арахецаш цхьадола гIулакхаш чакхдаьха дал а цох дикка лакъа брак еш юхаухийт. Иштта цига кийчъяь 4,2 эзар издели торгови организацеша тахкача 1,1 эзарнех брак йир. Района предприятешта доккха эе ду кадраш дукха хувцалуш хиларо.

Партийни, пачхаьалкхен, къахьегама дисциплина телхаечарна духьала лоаттабу къовсам цхьадолча даькъе мелбаьб укх тIеххьарча хана, аьлар района прокурора У. Галаева.

Цо теркам тIаззар алкоголизманеи тIехдаьккха корта бохабу малараш мелараи духьаларча КПСС ЦК, СССР Министрий Советерча соцамо дIадехараш кхоачашдара района предприятешка, боахамашка хIанз а цIенхаштта къовсам дIаболабаь ца хилара, дисциплинеи порядоки чIоагIъярца дувзаденна дешаш массанахьа хIара денара шоай гIулакх лерхIаш ца хилара.

Из иштта нийсденнад парте райком, юхханцара партийни организацеш моттигашка латтача гIулакхашта лерттIа духтIаювлаш йоацандаь. Масала, 1983 шера парте обкомо соцам бир массанахьа шерра къахьегама коллективни формаш йоаржаелга хьадехаш, цул тIехьагIа шу даьлча из гIулакх мишта оттадаьд тахкараи рекомендацеш ялараи Грознера группа хьожаяьяр трикотажни фабрике. Из гIулакх тоадарах фу дувцаргда, нагахьа санна цар енна рекомендацеш хIанз мичай ца ховш фабрика кулгалхой хилча.

Парте чIоагIа дIадехаш да хIанз Iилманеи техниканеи карагIдаьнначох тIагIертта пайда а эцаш, Iилма-технически прогресс сихъяр, е вешта аьлча, халкъа боахама дерригa доакъош кердача техникац Iалашдар. Района промышленноста предприятешка 40 процент 15 шерал совгIа болх баь оборудовани я, тишъенна машинаш, прибораш, изделеш дIа а йоахаш, кердаяраш арахецилга ледара леладу. Цу хьакъехьа шоаш де лерхIачох дувцаш «Электроинструмент» завода партбюро секретара Б. Ториева белгалдаьккхар 1985 — 1986 шерашка лакха овсарле йола технологически оборудовани оттае лаьрхIа хилар. Карара шу чакхдалалехьа заводо ерригa арахеца продукци кердайоаккхаргйолаш я.

Комплексни механизации автоматизации яра балхаш мела чакхдоах. Масала, трикотажни фабрике кхоалагIа дакъа балхаш кулг-кара ду. Нагахьа санна цар 100 саг къахьегача закройни цехе комплексни механизаци елга вIаштIехьдоаккхаре царех ахаш кхычахьа хьожабе йиш хургьяр.

Пайда эцанза йола йоккхий резерваш я Кхачан программа кхоачашъеча а. Хьожаргда вай района кхашка кхееча культурай хьувкъам мел ба. Лаьтта леладара культура лакха йолча чудахьа беркат а цецвоаккхаш хул. Иштта, дика кайоалачарех ва НГIАССР Лакхехьарча Совета депутат, парте обкома бюро член «40 лет Октября» совхозера хьажкIаш лелаер Кодзоев Бахьаудин. Ше къамаьл деш цо гулбеннарашка хоам бир, звено карарча шера хIара гектара тIара 110 центнер фуальяьха хьажкIаш чуэцаргья, аьнна социалистически декхар тIаэцарах. Из Iалашдар духьа тахан цхьа сахьат эехьа ца доадеш къахьегаш шийцара новкъостий болга хьахьекхар.

ХIаьта районо юкъера лаьрхIача гектара тIара чуийца хьажкIаш 37 центнер мара яц. Цу тайпара деце а дикка эргаш да кхыча культурай кхашкара соахка хьахиннар а. Иштта, цхьайолча совхозаша кIи хьувкъам 10 центнер, шекара свеклай 100 центнер, коартолий 50 центнер тIех чуийцаб из кIезигагIа кхебаьчарел. Цу тайпара бе-бе да хьокхамаш доакъара культураш лелаеча а. Соахка «Назрановский» совхозо чуийца моша хьажкIаш шозза совгIа тIех хилар «Экажевский» совхозе чуенарел. Цудухьа кхоанен уйла ераш бIаьсти йоаллаше а тохабеннаб цу гIулакха.

Карарча шера доакъара база кхы чIоагIъеш шоаш болга хьахьекхар пленуме къамаьл даьча «Назрановский» совхоза парткома секретара У. Мислаурова. Доакъара культураш дукхагIа дIайийнай, ханнахьа вIашагI а ехка болх бе йолаенай из Iалашду бригадаш. Бакъда, цу боахаме кIезига де эшац Iалашдеча доакъара дикал айяра, хьайбай продукцега дIадолар кIезигдара.

Цхьанцанахьа цу гIулакха бе боагIа лоархIам ца белга, юкъера лаьрхIача хIара шера эшачох 60—70 процент мара доакъар Iалаш ца делга белгал а доаккхаш, пленумо лош оттадир доакъара база чIоагIъяра районо комплексни программа тIанийцача бакъахьа хургла, аьнна. Цунна цхьана хьайбай боахамера гIулакхаш тоадара динза даргдоацар да хьайбашта Iуналли доакъари лоаттаделга, ветеринарни, зоотехнически болх белга тоадар. Из па дойя йиш хургьяц хьайбай продуктивность айе, уж довлга кIезигде. Цу даькъера хьалаш а сагото яйташ да. Кхоачам ба районе хIара Iаттагара шура йоаккхилга кхо шу хьалха хиннача боараме дисалга белгалдаьккхача.

— Района кхашка, фермашка шерра къовсам баьржаб парте XXVII съезда къахьегама совгIаташ кийчдаь накъабахара, аьлар юрта боахама болхлой профсоюза райкома председателя Я. Мальсагова. Укх тIеххьарча шерашка белггала болх баьб хьайбаши кхаши леладерий балха хьалаш тоадеш. Бакъда, массанахьа боагIа пайда ийбац яхьа низах. Цхьацанахьа хьалха латтараш карагIдаьннар, пайдане опыт шерра дIайовзийтилга Iалашдац, гойтара агитаци хан-ханнахьа кердаяккхац. Йолаш я из кхьметтел шоай центральни усадьбашка лерттIа кийчъе ца кхоаеш йола совхозаш.

Районо карарча шера заданеш кхоачашъяра, съезда накъаяхара доккхий декхараш тIайийцад. ХIанз керттердар болх тоабар духьа пленуме йийцача таронех биззагIа пайда эцара нах оарцагIбоахилга, царца цIаккха лаьгI ца болийташ дийна организаторски массово-политически болх белга.

Пленума балха юкъе дакъа лоацаш а къамаьл деш а хилар парте обкома промышленно-транспортни отдела заведующи Ю. В. Кузнецов.

С. МАНСИГОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума аргIанарча заседане дийцад «КПСС XXVII съезда сийленца накъабахара къахьегамхой оарцагIбоахаш халкъа депутатий Заводской районни Совета исполкомо беча организаторски балхах» дола дош.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенеш кулгала а эцаш, халкъа депутатий Заводской районни Советои цун органашеи парте райкома хьалхленца хьалда болх лелабу КПСС XXVII съезда сийленца накъабахара къахьегамхой оарцагIбоахаш. Районерча къахьегама коллективаша хьинаре хьаллаьцаб «КПСС XXVII съезда — 27 ударни декада» яхача девизах съезда хьалхара социалистически яхь йоаржаярах бола «Грознефть» объединене болам.

Заводской райисполкомо, Совета массазарча комиссеша цIенхаштта хьадех боахама кулгалхошкара пачхаьалкхен планаш кхоачашъелга, предприятешкеи организацешкеи социальни декхараш къоастаделга, йоагIаш йола йоакхо ю наха гIулакхаш деча сфера предприятей болх тоабара.

Цунца цхьана Президиума заседане белгалдаьккхад, из болх КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумо дIадехарашта биззача боараме жоп луш боацилга.

Халкъа депутатий районни Совето биззача боараме пайда эцац боахам лелабечара дешаш къоастадеча шийна еннача бокъонех. Районера дукха промышленни предприятеш я продукци маьхалъйоахача пятилетка контрольни таьрахьел тIехьаюсаш, продукцега дIадодар лохдара, къахьегама овсарле лакхъяра социалистически декхарех лоархIа ца еш. Цхьайолча предприятеша кхоачашъяц культурно - бытовой товараш арахецара заданеш, прогулаш яр, бIарччача дийнахьа болх ца беш латтар, администраце мукъа луш отпускаш ийяр бахьан долаш зехьа йовш йола балха ха кIезиглац цхьайолча предприятешкеи учрежденешкеи. Къахьегама дисциплина телхаерашца лоаттабеча къовсаме биззача боараме пайда эцац къахьегама коллективах долча Законах, профилактика советех, новкъостий судех, къахьегамхой кхыча общественни формированеех.

Лакхехьарча Совета Президиумо халкъа депутатий Заводской районни Совета исполкомагара хьадийхад КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенеш йизза кхоачашъяра. КПСС XXVII съезда сийленца накъабаха къахьегамхой оарцагIбахара балха ерригача формаех биззагIа пайда эцара тIадерзадаь кхы тIа гIулакхаш чакхдоахилга.

Лакхехьарча Совета Президиумо дийцад «Гражданий йоазонцарча а дагахьарча а заявленешка хьожаш халкъа депутатий Веденски районни Совето беча балхах» дола дош.

Гражданий йоазонцарчеи дагахьарчеи заявленешка хьожаш бIарччача хьанийцача Веденски района Советаша дика болх белга белгал а доаккхаш, Лакхехьарча Совета Президиумо теркам тIаззар цу гIулакхаца долча цхьадолча цIевхаштарча кхоачамбоацарашта. Райисполкомо а дуккхача юртий Советий исполкомаша а йоагIаш йола терко а яц инициатива а гойтац наха эша гIулакхаш деча сфере йолаш йолча таронех пайда эцачеи из шеръечеи, наьха хьашташ, царна эшараш кхоачашдара тIехьа гIулакхаш чакхдахара бола наьха бехктокхам лакхбелга эсала леладу, шоай компетенцех дола дешаш кулгалхоша оперативно къестаделга Iалашдац.

Дийллача письмой денош, цаI долча деношка гражданаш тIанийбу денош, коллективашка а нах бахача моттигашка а райисполкома членаша тIанийбелга саннарча а кхыйолча а письмоша болх бара формаша йоагIаш йола моттиг дIалаьцац районе.

Лакхехьарча Совета Президиумо декхарийла льй Веденски райисполком гражданий йоазонцарча а дагахьарча а заявленешка хьожачара кхоачамбоацараш дIадаха, цу хьакъехьара парте дIадехараши, долаш дола законаши кхоачашделга Iалашдара кхы тIа гIулакхаш чакхдаха.

Лакхехьарча Совета Президиумо йийцай бийдала, материалий, доагора - энергетически кхоачамий кхом бара бетIехьа халкъа депутатий Надтеречни районни Совета исполкомо лоаттабеча тIахьожамах йола отчет, белгалдаьккхад цу лоархIамеча балха доккхий кхоачамбоацараш хилар.

Советий исполнительни комитеташа эсала леладу бийдалах, материалех, доагорах, электроэнергех рационально пайда эцара хьакъехьара парти правительствои соцамаш а шоай решенеш а кхоачашъяра тIехьа тIахьожам лоаттабелга, кхом бара декхараш кхоачаш ца деш, лаьрхIачул совгIа материальни кхоачамаш дIаухийташ йолча производственни объединеней, предприятей, организацей кулгалхошкара боаггIача боараме хьадехац шоай декхараш кхоачашделга.

Кхом бараи хьурмат дараи тIехьа социалистически яхь форманна лелаелга дIадаьннадац. Агропромышленноста дукхагIдолча боахамаша тIанийца декхараш экономически лард йоацаш да.

Бахача наха электроэнерги лечкъаеш, шоай лоIаме теплицаши парникаши газаца йIоахъеш моттигаш я районе.

Цу дешах Лакхехьарча Совета Президиумо тIанийцача соцам тIа халкъа депутатий Надтеречни районни Совета исполнительни комитеташкара хьадийхад бийдалах, материалех, доагора - энергетически кхоачамех кхом беш пайда эцара тIехьа тIахьожам лоаттабара болх белггала тоабелга Iалашдар, цу балхацара кхоачамбоацараш дIадахара кхы тIа гIулакхаш чакхдахар.

Президиума заседане дийцад г. Грозне Октябрьски районе къахьегамхошта «Къахьегама ветеран» яха медаль ялара учет лелаярахи каьхаташ кийчдарахи» дола дош.

ТIанийцача соцам тIа белгалдаьккхад, «Къахьегама ветеран» яха медаль йоагIача наьха учет лелаяра, ханнахьа совгIат дIадалара эшар вIаштIехьдаккхара тIехьара предприятей, учрежденей, организацей боахам лелабара кулгалхой персональни бехктокхам лакхбелга Октябрьски райисполкомо эсала леладелга. Райисполкома тIадиллад цу балхацара кхоачамбоацараш дIадахар.

Лакхехьарча Совета Президиумо ла а дийгIа теркаме ийцай «Болх беча кагирхошка массане юкъара юкъера дешар дешийтара Нохч-ГIалгIай АССР халкъа дешара органаша беш бола болх тахкара итогех» 1985 шера 16 январе Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIанийца соцам кхоачашбарах йола Нохч - ГIалгIай АССР просвещене министра С. М. Мовтаева информаци.

Лакхехьарча Совета Президиумо чIоагIийр, КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенешкара хьадоагIа декхараш кхоачашдара йола мероприятеш.

Иштта чIоагIъяьй республике малараш мелараи алкоголизманеи духьалара, цIагIа корта бохо малараш кийчделга дIадаккхара тIехьара къовсам чIоагIбара йолча организационни мероприятей план.

Президиума заседане соцам тIанийцаб Советски района чуйоагIаш Гухоевски юртсовет вIашагIйолларах.

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела «Агитатора блокнот» яхача журнала шийтталагIа номер араьннай. Из хьаелл «ГIулакхашта тIехьа» аьнна йолча редакционни статьяс.

«ДIайода доакъараш кийчдара ударни месячник» яхача рубрикана кIал кепатехай «Маяк» совхоза доакъараш Iалашдерий йоакхонех йола

«Агитатора блокнот»

корреспонденци. «Агитаци практика» яхача рубрикана кIал я «Дег тIара ду деррига а» аьнна йола В. Егорова статья. Цу тIа авторо дувц В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода йиълагIча цехе агитатор волча слесарах - ремонтниках В. Ф. Тарасовх.

30 июне вай мехка дездерга советски кагирхой Ди. Цу доккхача цIейна хетаяь я ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома секретара Г. Чумакова «Комсомола низа хьаст» аьнна йола материал. Стахановски болама 50 шу дизара лаьрхIа я «Уж ба эггара хьалха гIулакх дIадоладаьраш» яха исторически Iилмай кандидата Г. Ерещенкой статья.

Р. ЗОЛОТАРЕВА.

Грозненски электромеханически завода дикагIа болча болхлой цIераш йоахача хана эггара хьалхарчарца цIи йоаккх крановщика Халдыгероев Богдана.

ХIанзчул итт шу хьалха вера из цу вай ювцача предприяте балха.

Дукха ха ялалехьа крановщика професси йизза кара а ерзаь, бокъонца вола говзанча хилар Богданах. Къахьегама тIера, иштта новкъосташкара доагIар хьадехаш волча Халдыгероева шийсменни задани 115 — 120 процент кхоачаш ца еш цхьа ди дIадахийтадац.

СУРТА ТIА: крановщик Б. Халдыгероев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Малара духьала—лира къовсам

Шийна а наха а Iазап ду

Нохч - ГIалгIай гIишлон управлене дикагIа лоархIачарех цаI я СМУ-5 гIишлонхой коллектив. КIезига бац укхаза хьинаре къа а хьегаш, социалистически яхье хьалха латташ бола гIишлонхойи новатораши. Царех я маляр Байсалова Хьади, каменщикаш Гучигова Хаура, Сатуев Асланбек, плотник Хасаров Сайпуди, кхы дукха бараш а. Царех хIаране сменни нормаш кхоачашъю 115—120 процент. Хадданза масал а телаш иштта къахьега оарцагIбоах цар шоашта уллув болх беш бола гIишлонхой а.

ГIишлонхой коллективо генподрядагIа гIишлон балхаш дара пхе бетта план 102,8 процент кхоачашъяьй. Шоай низаца кхоачашдаь гIишлон балхаш соахкарчул 2,7 процент дукхагIа да. ДIадахача шера шозза елар цунна КПСС Заводской райкомен райисполкомен, иштта парте Нохч - ГIалгIай обкома, Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракх. Кхозза районнии республиканскии сийлен Улга тIа йихьар из.

— Уж къахьегама толамаш дукха дикагIа хургдар, — аьлар предприяте профкома председатела Аржевкина Любовь Ивановнас. — нагахьа санна къахьегама дисциплина телхаяь хинна ецаре. Духхьал дIадахача шера 229 прогул йир. Царех дукхагIа яраш йир корта бохабу малараш мелараx.

Вай мехка сийдолаш ва хьаьнала къахьегаш вола саг. Иштта лоархIаш а коллективо сийдеш а вар каменщикий бригадир Дикаев Султан. СМУ-5 бригадашта юкъе цкъа санна дуккхаза а социалистически яхье котйийнарех яр из бригада. ХIаьта бригадир ше «РСФСР заслуженни гIишлонхо» яха сийлен цIи лелаеш вар. Болх башха-дика дIа а бодаш, тIехдика дезал а болаш вахаш вар из. Сесаги кхо бери дар цун. ТIехьагIо тIанкхеваьлар маларашта. дезалцара къаьстар. ХIанз 53 шу даьнна ва из. Довзаргдоацаш хувцаденнад цун сибат, могаш вац, болх булуш вац. Хьажал шо маларо мича кхоачаву саг, малагIа пайда ба цунах боалаш бар.

Хьаьнала къа а хьегаш, гIишлонхой коллективо дика лоархIаш вар плотник Чапанов. ЦIаьхха мала волавелар из дIадахача шера. Дукха кхетама болх бир цунца. Цунах хIама хилайзар. Шийга из дукха дувцаш кIордадаьдарий а хац, новкъостий суде шийн гIулакх дийцачул тIехьагIа, ше заявлени а енна балхара дIаваьлар из.

Цкъа менна а волаш, общественни порядок толхаяьяр транспортни болхлочо И. Мальсагова. Сиха из гIулакх дийцар профсоюзни организаце, новкъостий суде. ЦIенхаштта бехктокхаме эзар. ТIаккха шийгара из санна дола гIалат ца далийта дош делар цо. Тахан майрра ала йиш йолаш да из шийн деша да ва аьнна. Цул тIехьагIа корта бохабу малар менна гучаваьннавац из.

ЧIоагIа новкъа а хала а хет къонахаша молаш хилча. Цхьабакъда, новкъагIа хул из кхалнаха молаш хилча. 38 шу даьнна мара яц Баринова Нина. Царех 17 шера СМУ-5 коллективе къахьегаш хьайоагIарех я из. Башха-дика маляр хиларах тарра дукханешта йовзаш а яр из. Толаме кхоачашйора пачхаьалкхен планаш я тIанийца декхараш а, кхоачашду балхаш а ма хетта дика хулар. Цхьабакъда, маларах еттаяла йолаелча денз хинна сий дайра, наха из лоархIаш хилар а дIадаьлар.

— Уж беррига а нах коллективе дуккхача шерашка къахьегаш хиннаб, — йоах СМУ-5 начальника Абубакаров Саид Баудиновича. — — Селхан е тахан болабенна а мичаб уж мела. Оаха, администраце, партийни, профсоюзни организацеша кхыметтел шоай новкъосташа, шийн ханнахьа уж кхетабаь баларе, нийссача наькъа тIа уж баьхабаларе цу ден тIа уж кхоачаргбацар.

Цу дешашта хетаяь яр СМУ-5 болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхерча наьха укх деношка хинна собрани. ТIехдаьккха малар меларашца, алкоголизмаца, цIагIа малараш хьадарца къовсам лоаттабара КПСС ЦК баь соцам чIоагIа къоабалбеш къамаьлаш дир малярий бригадира Еременко Нинас, вокхагIволча прораба Хатуев Лаьчас, каменщикий бригадира Воловик Павела, гIишлон управлене ВЛКСМ комитета секретара Хасаева Мадната, мастер - бригадира Тагиров Дауда, партийни организаце секретара Исраилов Къоасама, кхычар.

— Цхьайолча хана духхьал производстве той дора вай болхло ваь ди, керда шу деза деш, тайп - тайпара юбилеяш, цIейи белгалдоахаш, ханал хьалха объект дIаялара хетадаь, иштта кхы дIахо, — йоах Воловик Павела. Из деча хана дукха малар хулар истолаш тIа. Цхьабараш шоаш молаш беце а кхычар мелча а цох лоIам хулаш Iеш хулар.

— Малараш мелаш барех эхь хеташ, царна хьалхашка бехке долаш санна хул вай царца хулаш дола къамаьл, — йоах Хатуев Лаьчас. — Дуккхача хана денз болх беш а ва, дика саг а ва из, яхаш хеставе отт. Из мегаргдоацаш гIулакх да.

Маларах мел зе доал массане а дувц вай, хIаьта малара тIаккхувш волча, вайна лала къахьегаш волча болхлочунга доаггIар дIаалац, из дIааьлча новкъост эгIазвахар кхер. Вай теркал ца деш дар да цхьаькха: из саг ахка волаш латташ хилар, бIарччача дезал малара тIа гIолла бохаш латташ хилар, цох доккха зулам доал.

ТIехдаьккха корта бохабу малар меларах доккха зе экономикана хулаш хиларах а дийцар болхлоша. Из бахьан долаш лохлу къахьегама овсарле, болхлоша прогулаш ю, оборудовани, мощносташ болх ца беш латташ моттигаш нийслу, нах лозабеш авареш ю. Массане юкъара да цудухьа малара духьала тIагIертта къовсам лоаттабар.

Е. МАКСИМЕНКО,
«Строитель» яхача дукха тираж йолча газета редактор.

Грозненски электромеханически завода комплексни бригада бригадир ва Вагапов Хьабибулла. Предприяте бригадашта юкъе лелаяьча социалистически яхье хьалха латт из коллектив.

Новкъосто—новкъостах

БРИГАДИР

Пхе шера план диъ шера кхоачашйир Вагапова бригадо. ХIаьта тахан а тIехьа хьалхле дIа ца хецаш хьайоагIа из.

— Сенах латт бригада низ? — иштта хьаьттача, Вагапова аьлар:

— Бригада низ, цунна чубоагIача болхлой барт-цхьоагIо хиларах, хьалхашка латта декхараш ма дарра кхетадеш хиларах латт.

Бакъда, цхьанна а коллектива толамаш дика хургдац, нагахьа санна балха лостам телаш вола саг хIаранех дог лазаш, ше кулгаллеча наькъа йоакхо еш веце. ХIаьта Вагапов уж дика оамалаш йоахкаш волга дуккхача хана денз ховш да заводе.

Бригаде ба электросварщикаш, слесараш. ХIаране шийна тIадилла декхар диза кхоачашду.

Заводе болх беча 21 бригадах массаза а хьалхара моттигаш йоахаш хьайоагIа Вагапова бригада. Цхьайтта сагах латтача цу коллективе 8 къамах нах ба: эрсий, нохчий, гIалгIай, эрмалой, гуржий, жугатий, кхыбараш.

Заводе массарел а хьалха бригадни хьисапе къахьега йолаенарех я из. Керда форма мел гIойле йолаш я дIахойташ дукха къахьийгар Вагапова. ХIанз укхаза къестадац аттеи халеи балхаш. Шоаш хьадер цаI долга кхетадеш бу болх.

Вай мехка Кхачан программа кхоачашъеча шоашкара доагIа дакъа юкъедахьа лаьрхIа, завода коллективо керда трансформаторни подстанцеш арахеца йолаяьй дукха ха йоацаш. Заводе хьалха кийчъеш хиннарел дикка эргаш я уж. Цунца дувзаденна болх эргабаккха безаш хилар Вагапова бригада. Коллектива хьалхашка этта декхар наха дIадовзийтар бригадира. ХIаьта из чоалханеи бехктокхамеи долга хIаране дика кхетадора. Iомае езар керда чертежаш, хьалхарчул эIамагIа теда дезар металл. Эггара халагIеи бехктокхамеи йолча участке ше эттар Вагапов. Массехк бутт баьлча декхарех дика лоархIае яьлар коллектив. Цунца цхьана лакхъелар къахьегама овсарле а.

Заводе дIа мел доладаьча дикача хIаман инициатор йолаш хьайоагIарех я комплексни бригада.

Общественни балха юкъе хьинаре дакъа лоац бригадира. Из завода партбюро член, КПСС Октябрьски райкома член ва.

М. КУЗАЕВ,
Грозненски электромеханически завода болхло.

СССР Кхачан программа кхоачашъеш

ЮРТ ДЕГIААХАРА ПРОБЛЕМАШ: СОЦИАЛЬНИ ОАГIУВ

Агропромышленни интеграци кIоаргъярца цхьана, вай мехка къоастаю экономическичарца айхха ювзаенна йола чоалхане социальни проблемаш а. Цхьадолча даькъе керттерча лоархIаме дIаотташ йола социальни проблемаш лаьрххIа тохк мехка Iилман центрашка, йоагIаш йола рекомендацеш кийчъю.

ХIанзарча хьалашка пачхаьалкхен демографически дегIаахар юртара городе миграци хиларца дувзаденна да. Из нийса а, бIарчча хьайийцача, прогрессивни а гIулакх вай мехка урбанизаци хьинаре дIаяхарца, промышленность дегIаахарца, юртбоахама производства эффективность лакхъяларца дувзаденна да.

Цунца цхьана къалуш йоагIа юрт. Хувцалу кхалнаьхеи маIача наьхеи дукхала боарам. КIезига ханаш йолча группашта юкъе кхалнахал 10—15 процент дукхагIа ба маIа нах. Лохлуш доагIа бераш делга. Къаьстта сатем боабеш да гаргагIарча кхоанеи къахьегама кхоачамаш Iалашдара керттера бола 15—19 шу даьнна нах кIезигагIа хилар.

Уж я медала шиъ оагIув. Мишта Iалашбе йиш я царна юкъера боарам?

ХIанз эттача хьало дIадех Iилман лардаш тIа йола социальни политика кийчъелга. Цудухьа 1982 шера тIанийца СССР Кхачан программах дIакъаста йиш йоаца дакъа а хинна дIаэттад юрт социально эргайоаккхаш чакхдоаха гIулакхаш. 1990 шерага кхаччалца цу гIулакхашка дIадахийта лаьрхIад 160 миллиард сом.

Цхьабакъда, юртарча наьха вахара хьал тоадаро къоастадац демографически ситуаце хьал. Масала, укх тIехьарча шерашка дукха комфортабельни нах чубаха цIенош хьалдаьча РСФСР Нечерноземни зона дуккхача областашка лохденнадац юрташкара кагирхой дIаухилга, хIаьта дикача вахара хьалаша тIаувза пенсионераши къабенна нахи дукхагIа хиннаб. Ноахалаш хувцадаларца дувзаденна юрташка бахача наха стабилизаци яра тIехьтIехьа дукхагIа эш, вахара хьалаш вIаштIехьдахарца цхьана, говзал хархара тароаш, дегIаахара перспектива, дега безабенна болх хилар.

СССР Iилмай Академе аграрно-промышленни комплекс дегIаахара социально-экономически проблемай Института Iилманхоша кийчъяьй шийтталагIча пятилетке (1986—1990 шш.) а 2000 шерага кхаччалца а юрта къахьегама кхоачамаш вIаштIехьдахара проблемаш къоастаяра де дезараш белгалдаьха йола «Стабилизаци» яха программа.

Кхоачашде лерхI хьалхарча аргIанна дола кхо стратегически декхар.

Цкъа-дале, юртбоахама производствана комплексно механизаци а автоматизаци а яра гIулакхаш леррагIа чакхдоахилга, къахьегам кхобеш йола машинаши технологеши шерагIа юкъейоалаелга, юртарча къахьегамхой балха говзалеи юкъарча дешареи боарам лакхбелга. Цо таро лургья юрта болх бара эша нах кIезигагIа хилийта, къахьегамцара безам чIоагIбе, цун сий лакхде, керттера — механизаторий кадраш дIахьа ухилга лохде.

ШоалагIа-дале, къахьега йиш йола моттигаш дукхагIа хилийтар, вешта аьлча, юрташка бийдал чакхйоахача промышленноста, кустарни говзалий предприятеш, фабрикай, заводий, филиалаш дукхагIа Iойохкилга. Юрта урбанизаци сихъяро таро лургья, юхханца миграци чIоагIъллара кхерам ба аьнна хете а, маIача нахаи кхалнахаи болх бе моттигаш Iалашъяра даькъера диспропорцеш дIаяха. Цо хувцаргда юртара дерригa социально-психологически хьал. Цу предприятей планаш юртбоахама производствана эшарашка хьежжа хилийта еза, Iай а тIехьа наьха болх бе йиш хургйолаши, аьхки балхаш совдаьннача хана эша болхлой хургболаши.

Урбанизаци цу оагIорахьа ерзаелга дIадех йоккхий городаш дIахо дегIаухилга юхасоцаден промышленность дикагIа дIа-хьа нийсъеи езаш хиларо а. Промышленни производствана доал делга автоматически системашка даларои, транспортеи бувзамеи Iилман-технически прогресс хилароu экономически вIаштIехьа хулийт децентрализаци елга.

КхоалагIа-дале, юрта нах дIанийсбара система хила еза къахьега, салаIа, дешара, эша хIама эца моттиг саго шийн лоIаме харжа йиш йолаш, вешта аьлча, городе бахача наьха санна хьалаш долаш. Цудухьа кIоаргга интегрировании хила еза юрта нах баха моттигаш, юрти городи вIашагI а тохаш. Из иштта ца хиларо боахамашта юкъера кооперации, транспорта бувзамаш, юрташ тоаелгеи уж инженерно Iалашъелгеи, наха эша гIулакхаш деча система болх чоалханегIа хулийт. Социологически тохкамаша хьагойтачох, лоархIамга хьежжа йолча аргIах юрташка хьалде деза: мел эшачунца Iалашдаь нах чубаха цIенош, наькъаш дахка деза, хьалъе еза медицински, спортивни, берий, наха эша гIулакхаш дара учрежденеш.

Къаьстта белгалдаккха деза, цхьан центрера планировани, финансировани, управлени еш йола СССР агропромышленни комплекс хьаяро юрташкара экономически а социальни а проблемаш толамца къоастаяра тIехь-тIехьа дукхагIа новкъостал дергхилар.

В. ОСТРОВСКИЙ,
СССР АН аграрно-промышленни комплекс дегIаахара социально-экономически проблемай Института директор, профессор.

(АПН).

ДИКАЧА НАХАХ

Халачох ца кхераш

Е дегIа а, е низа а ший новкъостел тIех хIама долаш вац Баркинхоев Хьусен. Юртара дукхагIбараш санна зIамига саг ва из.

— ХIаьта болх беча тха Хьусенага кхоачаргволаш цхьаккха а саг вац, — раьза хилар къайла ца хьош дувц Малгобекски районерча «Алханчуртский» совхоза керттерча агронома Добриев Руслана. — МоллагIа Iа дIабенна болх чIоаггIа раьза волаш, тIехдикен тешшамеи чакхбоаккх цо. Из санна болча нахах халкъо оал: «Дерригие говзанча ва из, цун кулгаш дошо да».

Иштта оал цох Кердача Реданте бахача дукхача наха а, цец боалаш тIа а тох: «Мича Iомадаьд цо из дерригa», — аьле.

Хьусен ваьв дукха бераш долча наьна-турпала Баркинхоева Хьавай дезале. Шолаваьча ший вешийца Хьасанаца цхьана дезале пхелагIа бар уж.

Хьавай къонгех боккхагIбараш кхийна боаллашехьа гIишлонхой а хинна дIабахар. Хьасанах а каменщик хилар. ХIаьта Хьусенах гIишлонхо хиланзар, цIенош доттен тхов тIабахийтен моге а. Юртарча юкъерча школе дешаш волча хана денз а техникана тIакхувш вар из. Йистеяьхар трактористий курсаш. Автомашинаш лехка а Iомавелар. Дийша воаллашехьа Сунженски районе курсаш чакх а яьха, шофера балха вахар. 1977 шера гурралца совхозе из болх беш хилар.

— ХIанз укхо автомобила ко дIахецаргдац, — чIоаггIа тешаш оалар новкъосташа Хьусенах.

Эскаре гIулакх де вахача а мовхьаш кхухьа машина лелаеш вар Хьусен. Дика а лелайора, дизза эскархочун декхараш кхоачашдеш. Цунна тешал ду, баркал оалаш командоване наьнага ахийтача письмоша а, итт дийнахьа цIава отпуск яларо а, дуккхача совгIаташа а.

ХIаьта а, Эскарера цIавеча, тIера погонаш а дIаяхалехьа, совхозе трактор еха вахар зIамига саг. Директора керда машина лургья яххашехьа, дукха болх баь йола къаьнаяр хьайийцар цо. Ше хьатоа а йир. Шин шера болх бир совхоза комсаш лелаеча. Духьала хиланзар ше «ДТ-75» гусеничии трактора тIахоавича а. Иштта ший балха мутIахьа волаш, дика къахьегаш волча къонача механизатора совгIат де лаьрхIар соахка боахама кулгалхоша — цунна елар керда хьаена цIена «МТЗ-80» трактор. Из дIалуш совхоза директора Чумаков Махьмада аьлар:

— ХIанз механизированни подрядни звено лелаеш хургва хьо. Хьох тешаш, хьога дIалур бехктокхаме гIулакх да — «ВИР-42» сортах йола гибридни хьажкIаш кхееш хургья хьа звено. МоллагIчоа тIадилла йиш йолаш гIулакх дац из, Iа Iайха а кхето хург ма дий. ХьажкIаш лело еза кхаш а кIезига дац — 250 гектар.

Ховш ма хиллара, атта гIулакх дац фуна йола гибридни хьажкIаш кхеелга, планах хIара гектара тIара яккха езар фуалъяьхача хьажкIий 14 центнер мара йоацаш, кIезига хете а. Бакъда, из хьувкъам чуйицача ялатийна йолча хьажкIий хIара гектара тIара 50 центнер йоаккхачул пайданегIа да боахама. Кхаш хий дулаш дац. Укхаза деррига а механизаторех, цар къахьегамах, технологически карта тIа белгалдаьха балхаш ханнахьеи дикеи чакхдахарах тийша да.

Ший новкъостаца Ахриев Мурадаца дага а ваьнна, хIара гектара тIара 16 центнер йолаш фуна йола гибридни хьажкIаш кхее лаьрхIад Баркинхоев Хьусена укх шера. Из декхар шоаш кхоачашдергхиларах бIубенна а ба уж.

Дуккхача хана денз болх беш, говзал лакха йолаш ше вале а, ханна шозза зIамагIа волча ший кулгалхочун сий деш, цо лаьрхIар хьаллоацаш, цох тешаш ва Ахриев Мурад. Юкъарча гIулакха из наьнъа а доал.

Шаккхе а цхьана шоаш болх бе безача кхашка хьежа чакхбаьлар механизатораш. Лаьтта во дацар, хьувкъам лургболаш дар. Сатем боабеш дар цох 60 гектар гурахьа ахаиза диса хилари, лерттIа доал ца дар бахьан долаш дукха оасар хилари. Иштта къоастадир цаф хьалхарча аргIанна шоай чакхдаха деза балхаш.

БIаьсти йоаллашехьа аьхар зяб ца еш диса кхаш. Оахама кIал хIара гектара тIа 200 килограмм аммиачни селитреи иззал суперфосфати йолаш минеральни удобренеш тайсар. Иштта хьаьндир гурахьа аьха кхаш а. ЙIоахъенна йокъаяла йолаелча дерригача кхашта макхаш даьхар, «ВП-8» агрегатаца тIера нийсдир.

Болх бе йиш йолча хIара сахьатах пайда эцаш, овсаре къахьегар механизатораша. Цудухьа массарел хьалха шоай кхаш хьажкIаш дIаера кийчдаь баьлар уж. Лоалахошта а новкъостал дир специалаш дIае кха кийчдеш.

Лаьтта цамцадаьккха шаьрдаьча кхашта гербицид протазин техар оасара духьала. Цхьан агрегато хила йошаяь гербицид дIатохар, тIехь-тIехьа шоллагIа агрегат йодар хьажкIаш дIаювча кIоаргала уж лаьттах дIаэш.

Иштта кхаш кийчдаь дIайийнай шоай хьажкIаш Хьусенен цун новкъостои. Уж дIаювча хана а техай нитроаммофос, хIара гектара тIа 100 килограмм йолаш.

БIаьстан балхаш подрядни звенос дика чакхдаьхалга гойташ я кхай тIа цхьатарра тIаьнна дика хьалхулаш латта сийна хьажкIаш. Укх шера каст - каста догIаш делхаро а новкъостал даьд. ХIанз шоай хьажкIий плантацешка культиватораш йоахаш ба механизатораш. Гербицидаш техача а цIендаь дIадоахаденнадац гумайи Iажаркхи санна дола цхьадола оасараш.

ЦхьайтталагIа пятилетка йистейоалача шера шоаш тIайица социалистически декхар толаме кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьег Баркинхоев Хьусена а цун новкъоста Ахриев Мурада а.

Юкъарча балха хьинаре дакъа лоацаш, коллективе а юрта а лоархIаши сий деши ва Хьусен. Совхоза коммунисташа КПСС члений кандидаталла дIайийцав из. ХIаьта Кердача Реданте бахача наха Малгобекски городской а шоай юрта а Советий депутаталла хержав Баркинхоев Хьусен. Цул совгIа бригаде агитатор а ва из. Уж деррига бехктокхаме декхараш кхоачашде ха корайоагIа цунна.

Дика дезала да а ва Хьусен. Ший сесагаца Мадинайца цхьана башха дика ши кIаьнк хьалкхевеш ба уж. Илези Аслани яхаш ба къонгаш.

— Акхарца я вай кхоане, йоах Хьусена ший къонгех.

— Механизатораш хургбий царех? — хоатт аз.

— Хила тарлу...

Цу лоацача дешо гойтар, цхьадола хIамаш хьа ца дувцаш Хьусена къайла кхухьилга. Укхаза новкъостал ду Мадинас.

— Хьайбаш дукхадезаш ва ер. Ше балха тIара мукъа мел вола ха царна дIалу цо, — дувц сесага. — Из бахьан долаш вахача сага мел эшар да тха коа. Дулх, шура, кхыйола кхачан продукташ эца езаш дац. Тхоашта совйоалараш пачхаьалкхенга а йохк. Из деррига дер тха цIенда ва-кх. Фуд аьлча...

— Тоъаргда хьона, — дIахохьу Хьусена. — Из бакъда, зIамига волча хана денз со хьайбаш дукхадезаш волга. Цар мотт айса кхетабеш санна хет сона. Цудухьа эттав со Назрановски совхоз-техникуме заочно деша. Из йистеяьккхача зоотехника диплом хургда сога. ТIаккха совхоза хьайбаш леладеча ваха а мег со. Нагахьа санна тракторах къаста моге...

Долче, хьайбаш леладеча а эш лакха говзал йола механизатораш. Вай технически прогресса замах хIаьта а.

П. ХАЛУХАЕВ.

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац!

КОТАЛО ЯЬККХАРЕХ ЦАI

97-ча доазон йистерча отряда кхоалагIча застава коммунисташ Черновцы оалача городе партийни собране бахабар. ЛаьрххIа кийчлуш бар цIезскархой — коча качамашта кIай зигаш чутохаш, чопилгаш къоагадеш, иккаш цIенъеш. Начальника метта заставе вита 30 шу дола лейтенант велакъежаш вар, цар дагардар кхетадеш: кхоана, кIиранди дар, низах тоабенна болча кагийча нахах цхьабараш цу дийнахьа шоашта увольнени яларга, мукъа битарга дог доахаш бар. Цхьаькха бахьан а дар цуп велара: Черновцашка роддоме яр Ефремов Валентина сесаг. Тахан-кхоана яхар санна цо шийна воI вергхиларах тийша вар из. Цул совгIа, кхоана — эгтара дIаьхагIа ди а лоацагIа бийса а яр.

Цхьабакъда, малх цIарабоалача дийнахьа цхьаннена а отпуск яланзар. 1941 шера 22 июне сатоссаш, Ефремова ханал хьалха гIоттайир застава, «Герзаца кийчле!» аьнна. ДIаболабелар низаш цхьатара доаца тIом. ЦIаьхха ека йолаелар телефон.

— Ши танкист, Ефремов, ши танкист! — яхаш халла хьахозаш яр отряда командира оаз.

— Танкисташ геттара чIоагIа эш, новкъост командир, геттара сиха хьакхачийта, гIулакх низкъала да, — жоп делар Ефремова.

— Хьо кхетац, лейтенант, — хьахозар трубка чура. — Ши воI ваьв хьона, шола ши воI! Къонгаш нраз долаш хилба...

Сайрангахьа лестадар эгтара дIаьхагIа а эгтара нийрчагIа а дола ди — заставерча новкъостех ахаш боабаьбар. Цул совгIа гучадаьлар го баьлга а. Кхоачабеннабар тIема кхоачам а. Юхебисача бIухошта хьалхашка этта декхар — ма могга сихагIа гонна юкъера арабовлар дар.

Укхазара моттигаш дика йовзаш волча Ефремова, эгтара къайлагIча наькъашка гIолла, бус, чIоаггIа лоралуш, арабаьхар дийна биса бIухой. Шин бус хала никъ баьчул тIехьагIа шоай отрядах юхебисача новкъосташта тIехьа кхийра уж Каменец-Подольска 25 километр гаьна йолча моттиге. Цига 99-ча ЦIеча байракха гIашлой дивизех дIа а кхийтар...

— Гонна юкъера арадаьлча, лейтенант Базилев кхийтар тхох, — дагалувц Валентин Федоровича. — Из вар доазон йисте тхона ялх километр гаьна йиълагIча застава начальника заместитель волаш. Укхаза кхы а чIоагIагIа тIом хиннабар. Берригнеша шоай дегIамаш Iодехкадар Даймохк лорабеш. Тамаш йолаш дийна висавар из ше.

Соца къамаьл дер кадрови командир хинна саг ва. Фашисташ вайна тIалаталехьа, Малхбузехьара Украина, Буковина, Бессараби мукъайоахача дакъа лаьца вар из. ТIема наькъашка нийсденнарех дуккхадараш дицденнал ветерана. Бакъда, эгтара хьалхарча дийнахьа доазон йисте хиннар, хIанз а дага латт, селхан хилча санна мара лиц ца луш. Иштта лира тIом бар фашисташта духьала Умань-города уллув Красполок оалача юрта хиннар а. Укхаза Ефремовна чIоаггIа човнаш хилар. Дуккха ха яккха йийзар медсанбаташкеи госпиталашкеи. Вийрзачул тIехьагIа юха а фронте вахав. МоастагIчоа духьала Москве, Сталинграде, Курске тIом беш хиннав.

— Боккъонца жожагIате яр Курска уллув хиннар, — дагалувц ветерана. — Доагаш дар лаьтта, кIурон кIурзон Iаьржъяьяр сигле. БоккхагIволча лейтенанта чин а долаш, гIашлой рота командир вар со. Боккъонца аьлча, цу жожагIата дийна вусаргва аьнна хетацар. ХIаьта укхаза моастагIчоа майрра духьала лаьтта ца Iеш, цул кот а даьлар.

Курске юххера тIемаш эгтара тIехьара хилар вай мехкахочоа. 1943 шера 7 августе геттара хала човнаши контузии хилар цунна. Юха а йолаелар, госпиталаш. Царех эгтара тIехьагIа Грознера госпиталь яр. Сов дукха илла мотт кIордабаьбар Валентин Федоровича. Лорашкара цо дехар ханал хьалха госпиталера ше аравалийтар. Кхоачашдир цун дехар: «ТIема гIулакхашта мегаргвац» яха отметка а йолаш аравалийтар из.

ТIом хьалехьа дуккха хьалха слесара гIонча волаш ше болх баьча заводе вахар ветеран 1944 шера. Вахар аьлча а шин салтечо новкъостал а деш дIавигар-кх. Иштта низах вехан кIалвисан вар Ефремов. Сменни инженера болх белар укхаза цунна (нйс шу хьалха цо йистеяьккхаяр Грознера мехкдаьтта техникум). Иштта наьха новкъосталца балха нхар из, бокъонца вийрза дегIа чIоагIваллалца.

Грознерча В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача завода йиълагIча цехе инженера болх бир Валентин Федоровича ше пенсе ваххалца. Итт шера цеха партийни организаце секретарь хиннав, иззал хана цеха профкома керте лаьттав.

— «Танкисташка» фу хьал да? — хаьттадар аз.

— Къонгаши? — юхахаьттар ветерана. — ЦаI дукха ха ялалехьа велар. ХIаьта шоллагIвар хIанз Грозне болх беш ва.

Валентин Федорович хIанз а дегIа дикка чIоагIа ва, вахаре цунна бIаргадайнар, цо лайнар теркалдича хIаьта а. Дукха ха яц донкха хатар цунна хинна — кхелхай дукха хIама ца эшаш ахбIаь шера цунца яьха сесаг.

ХIанз фронтерча новкъосташца вIашагIкхета ваха вIаштIехьдоале тамаш я, дика могаш вац со, — хала хеташ дувц ветерана. — Пхи шу хьалха-м ваха хиннавар со цига.

...Дукха нейслац В. Ф. Ефремовца са вIашагIкхета, тха парторганизаце учете из латте а. Массе а хана дикача оагIорахьа дага латт сона из. ХIана аьлча, Даьхсина эгтара халагIа хиннача шерашка вайна тIера сигле йийкхан машареи хилийтара де йиш яр а йиш йоацар а деш, лирача моастагIчоа духьала лаьттача, из эшаваьча бIаьш эзар салтех цаI из воландаь.

В. КОНАРЕВ,
В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ 4-ча цеха парторганизаце секретарь.

Доазол дехьара

АПН корреспонденташа хоам бу

ХАЛКЪА ЦХЬОАГIО

Ди делкъийга кхоачаш мух лаьгIбелар, догIа а сецар. Иштта сатем эттача хана хьахозар тха «Нива» чархашта кIал каглуча тхов тIара Iолегаяьча кирпишкий къарс. Цкъаза капотага кхоачаш хила Iочуэккхар тха машина, тIаккха бIеха хий чу а эккхар. Горизонта шнина а оагIорахьа бIарг дIа мел кхоач форд болаш санна хетар. ГIайренгаш санна дар ахаш хиво къайла а даьха дагIа юртара цIеной. Шолхаш санна хи тIа эгар Iолегадаь электричества бIоагIий, овлаш а тIехь хьалъяьха кокосий пальмаш.

Нгеабинь оалача провинце хиннача низ болча тайфуна «цIоI» мара дацар тхо тIакхаьчар. Цу тайпара дуIа шовзткъеи итт шера дагадагIац укхаза бахача наха. ЦIенхаштта зе лаьд Фукат, Фами, Тыйфыок, Хоайнен яхача уездни центрашта. 62 саг вийнав, 120 сага човнаш яьй. Дукхха нах чубахен кхыдолеи цIеноши дохадаьд, царна юкъе 345 школа а йолаш.

Лоацца аьлча, иштта халача хана кхаьчадар тхо Нгеабине. ХIаьта а вохарах хIама доацаш вар провинце Халкъа комитета председатель То Динь Ко. Тхоца къамаьл деш хьоахадир цо тайфуно даь зе дIадаккхара дешаш. Кхоаненна тIалеста дар деррига цун къамаьл. Цо дувцар провинце промышленноста, юрта боахама доккхийча толамех, хIанзаехьа хIара сага сина 300 килограмм кхоачаш дуга кхедеш хиларах.

Цкъарчоа кхето йиш йоацаш хетар из. ХIанзза тхона тхоашта бIарга ма яйнайй хий тIадаьнна дуга аренаш, юрташ. ХIаьта То Динь Кос цох дувцаш, цхьа лоадам боацаш хIама мара дац укхаза нийсденнар, аьнна хеталора. ТIехьагIа тхо кхийтар из бакъ хиларах. Лоацчача хана дIадаьккхадар тайфуно даь зе. Цу деша йоакхо яьяр. Нгеабине тайфун кхачалехьа, массехк ди хьалха Куинене, провинциальни центре, духхьал цу гIулакха вIашагIъеллача штабо. Тайфун тIайоагIаш хиларах хоам баьбар метеослужба, цудухьа провинце вIаштIехьдаьннад ханнахьа де доагIар де. Цу халача депошка провинцена новкъостал даьд лоалахоша а. Фукханера, Нгетинера, Тхуанхаера, Ламдонгера, Жалай-Контумера хьааха доладелар кхачаня гIишлон материалийн мовхьаш. Новкъостала йоагIа отрядаш а хьакхаьчаяр сиха. Лоацца аьлча провинцена новкъостал деш хиннай еррига Вьетнам. Куинене моттигерча пропагандисташца вIашагIкхийттача укх статьяй авторех цхьаннега «Тха вахарера малагIа оагIув лоархIаргьяр Iа керттера?» — аьнна хаьттача, сиха жоп делар: «ВIаши гIо делга», — аьнна.

— Тха нах вIашагIкхийттаб, керда вахар цхьана хьалдара, — йоахар тхога То Динь Кос. — Цар дика кхетаду, цхьана мара толам баккха йиш йоацилга, тхо дерригаш цхьана хилча — из боккха низ болга. Керда ча вахаро чIоагIбу кхоаненах бола, цIаккха хьалха цар ца хиина наьха тешам.

Хала хиннад моттигерча наьха вахар марионеточни сайгонски режим йолча хана. Нгеабина провинце денгара денга шерлора халкъа духьале. Цох кхераш марионеточни Iаьдалаша гонахьа кIарцхала аьшкасаьрг техача лагерашка чубехкар нах. Общинерча 254 провинцех 197 йохаяь хIалакьяьр. Центральни плато оалача лоамий бовхьашка американски гIаьрахоша химически герзаца йоагальяр 780 эзар гектар хьунаш. 830 эзар гектар оахаш хинна лаьтташ дIалаьцадар концлагераша. Провинцера 154 эзар саг вийнав. Деррига дунена дагадоагIа, ВашагIкхийттача Штатий эскаро Къулбехьарча Вьетнаме лелаяь гуччахьара геноцида политика бахьан долаш моттигерча Сонгми яхача юрта тIаоттадаь Iазап.

Тахан из деррига дIадаьннад. ХIанзара Нгеабинь — дегIаена аграрно - промышленни провинци я. Дукхача моттигашка фабрикай турбашкара уха кIур ба гуш. Дика болх беш я чкъаьрий лувца порт. ДегIабоагIа юрта боахам.

— Хувцаденнад деррига тха вахар, — дувц моттигерча чкъаьрий кийчдеча предприяте директора заместитела Хиеу Нгуена. — Йоккха дегагIоз я, хьай халкъа, хьай мехка пайда белга кхетадеш, болх белга.

Дукха акцент йоацаш эрсий меттала къамаьл ду Нгуен Хиеус. Цо дийшад Ленинграде, тахан а пайда эц цо цига Iомадаьчох. ХIанз провинце тайп-тайпара 200 специалист ва СССР-е дийша.

— Массе а хана тхона гуш да Советски Союза вежарашха дола новкъостал, — йоах То Динь Кос. — Мах баь варгвац цу новкъостала. ТIом хиннача шерашка агрессор эшаве гIо даьд цо, тахан керда вахар хьалде гIо ду.

...Нгеабинера тхо арадоалаш листо доагIаш догIа дар. Юха а Iуйранна доладенна из, хеталора, цIаккха соцаргдоацаш делхаш санна. Сира бесарча морхаша къайлаяьккхаяр сигале. Дуга аренашта хий тIадаьннадар. Цхьабакъда, провинце кхоаненах кхера везаш хIама дацар. Тхона ховра: еррига халонаш дIайоахаргйолга. Цунна дола тешал — дерригача вьетнамски халкъа цхьоагIо.

Леонид МИЛОВАНОВ,
Андрей ПРАВОВ,
АПН спецкораш.
Куинён — Ханой.

ЧЕХОСЛОВАКИ. Советски Союзе а вIаши Экономически ГIо дара Совета чудоагIача кхыча доакъошхой-мехкашка дика йовзаш я ЦхьоалагIча брненски машинашъеча завода марка тIалатта изделеш. Уж я Советски газопроводий компрессорни станцешта, хIаьта иштта «Союз» яхача газопровода эша тайп - тайпара турбоагрегаташ, паровойи газовии турбинаш, химически кхачани промышленноста предприятешта эша энергетически оборудовани.

СУРТА ТIА: цхьоалагIча машинашъеча завода тохкамаш ду стенд.

ЧТК—ТАСС сурт.

БЕРЛИН. Советски Iилмаи культураи ЦIа — Германски Демократически Республика столице эгтара чIоагIа лоархIаши сий деши долча цIеноех цаI. Эзараш нах хул хIара дийнахьа доттагIала цу центре. 20 эзар квадратни метр совгIа дIалоацача майда тIа латташ я киноконцертнии, лекционнии кхыйолеи залаш, библиотекаш, тематически кабинеташ.

Укхаза хьоашалгIа баьхкараштa гойтача йоккхача программа юкъе да Iилмаи культураи цIи хезача болхлоацца ду вIашагIкхетараш, керда фильмаш хьокх, выставкаш ю.

СУРТА ТIА: доазол дехьарча мехкашцара доттагIалаи культурни бувзамаш лоаттадараи советски обществай Союза заказагIа ГДР гIишлонхоша хьалдаь ДСНК цIа.

ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ХАЛКЪА ХЬАШТИЙ ДУХЬА, МАШАРА ДУХЬА

Мохк кердагIча тайпара дегIабоалабара, еррига боахама механизм кIоаргга хувцара, социальни проблемаш кхы а дикагIа къоастаяра тIадерзадаь йоккхача масштабагIа дола декхараш кхоачашдеш я Советски Союз. Цу процесса маIан белгалдаь да Iилман-технически прогресса ларда тIа социально-экономически дегIаухилга сихдара концепцеца. Из яр КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленуме вIашагIъелла а Iилман-технически прогресса дешашта хетаяь КПСС ЦК хиннача совещане чIоагIъяь а.

Совещане итогаштеи цига КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яьча доклада положенештеи комментареш еш доазол арахьарча массови информаце средствашa, цIи хеза болча политически общественни деятелаша белгалдоах Советски Союзо Iилман-технически прогресс сихъелга машара гIулакха, герзаш Iоадара а доацаш, капиталистически мехкашка санна эксплуатаци чIоагIъяраи наха хьабе болх хулийталга кIезигдараи а доацаш дерригача халкъа вахара хьал тоадара, мохк социальни дегIабоалабара цунах пайда эцара деш да, яхаш.

Москве хиннача совещане белггала холуш хиннай революционни Iилмана карагIдаьннарий, Советски пачхаьалкхе дегIаяра хIанзара этап белгалъеш долча керттерча бакъдарий реалистически мах бара ларда тIа латта ленински стиль, яхаш язду «Работническо дело» яхача болгарски газето. КПСС стратеги тIаерзаяь я экономика ерригача сферашка прогрессивни, революционни хьисапе уйлаш яраи гIулакхаш леладараи ма могга шерагIа никъ хьабеллара.

Москве хиннача совещане итогий анализ еш, доазол арахьарча политически деятелаша, специалисташа белгалдоах, Советски Союз капитализмаца машара яхь лелае кхераш йоацилга, из бIубенна я ший низахи ший общественни строй совле йолаш хиларахи. Вовзаш волча американски экономиста Виктор Перлос ма аллара, Москве хиннача совещане хьахьекхад КПСС-ей Советски пачхаьалкхени советски халкъа вахара хьал тоадара массе а оагIорахьара бода никъ лерраргIа хилар, эгтара чоалханегIа дола социально-экономически декхараш кхоачашде могаргдолаш йолча социалистически экономика боарам боацаш йоккха потенциал йолга.

Алхха дегIаенача социализма хьалашка мара, белгалдаьккхад цо, хила йиш йолаш дац, дерригача стратегически лоархIамегIа долча лостамегIа мохк дегIабоалабара декхараш увттаде а къестаде а таро луш йола проблемаш иштта комплексни хьисапе кхоачашъелга.

Советски политика машар безара тIаерзаяь хилари Вашингтона милитаристски никъи вIаши нийс а беш, обозревателаша белгалдоах, советски кулгалхочо КПСС ЦК хиннача совещане яь доклад арахьарча дуненга кхайкаяь машар безара послани санна хилар. КПСС ЦК Генеральни секретара дийцача декхараша, йоах «Канадиан трибюн» яхача газета керттерча редактора Дж. Лича, дунен халкъашка дIагойт, машарача къахьегама планаш кхоачашъеш йоаллача Советски Союза политика бокъонца бола лостам, цун арахьара политика машар безаш хилар, герзаш Iоаделга соцаде, герзаш дIадаха из бокъонца безам болаш хилар бакъ а ду.

ЭКСПОРТА ЙОЛА КОНТРРЕВОЛЮЦИ

Дукха ха йоаццаш Африка тропически джунглешка хиннай шоай мехкашта духьала хьоаданза дола тIемаш деш йолча контрреволюционни бандашта керте латтарий сборища. Унита бандитски группировка «делегатай» — Ангола къулбехьара провинцеш йовхаш бараш хинна ца Iеш, цига дакъа лоацаш хиннаб Никарагура бейдда кIалхарбаьнна ца боабеш бисараш, афгански душманаш, лаосски бандиташ — халкъа Iаьдала моастагIий. Цу берригача тайп-тайпара метташ дувцарий да цаI ва — ВIашагIкхийтта Штаташ. Цу шабаше къамаьл даьча, уж бандиташ вIашагIтехача «Гражданаш — Американа тIехьа» яхача реакционни американски организаце кулгалхочо Iодийшад ший доттагIчо, президента Р. Рейгана дайта моаршала письмо: «Оаш лерхIар — оаха лерхIар. Аьттув а балба дала мога а долда шо».

Бандитски йовсарий сходкана юкъе дакъа лоацаш барий «послужной списка» вIалла шеко а йоацаш хьахьокх, «паргIатача дунен» лидер хила гIертача пачхьалкхенца керте латтачо цу зуламеча элементашта могадер фуд. США-си контрреволюционни формированешкарча цар доттагIашеи кхоачашде гIертар бокъонца цаI да, хIаьта из сенах латт аьлча, из латт паргIатони ший лоIамагIа дегIаахареи никъ хержа долча мехкашкарча хьала дестабилизаци е гIерташ хиларах. Контрреволюци масса хана а хиннай керттера йола американски империализмана «экспорт яра йола статья». Дунен дукхача мехкашка США центральни разведывательни управленеи кхыча шпионски ведомствашеи шоай кулгашцеи наемникий новкъосталцеи мехкашта валари Iазапи тIалоаттадаьд, Вашингтона хьашт долаш йола режим царна качйолла а гIерташ. Къаьстта шера яьржай бIеха операцеш, терроризм пачхьалкхен политика ранге оттаяь йола хIанзара администраци йолча хана. Белгалдаккха доагIаш да из реакционни никъ США президента цIерраца хаддаиза бувзабенна болга. Американски обозревателаша яздеш ма хиллара, кхыча мехкийн халкъийн гIуланхашта юкъегIертара концепцех хIанз «Рейгана доктрина» оал.

«Лос-Анджелес таймс» яхача газето яздаьд, цу доктрина маIан, американски официальни наха хетачох, латт «мятежникаш — Никарагуара Анголе кхаччалцеи Афганистанера Кампуче кхаччалцеи кхы а чIоагIагIеи гуччахьеи хьаллувцарах». Из доктрина, белгалдоакх газето, «президента Рейгана хIанзара политика керттерча принципа боарамга кхоачаш айльй», яхаш. Американски пресса тешал ду иштта, из разбойникий канцепци материально Iалашъяра низаш тIадохийташ хилара а. КIайча цIагIа, масала, доазол ерахьарча контрреволюционерий подрывной операцешта цигара финансировани ергйолаш лаьрхIа фонд хьаяра хьакъехьара дош Iомадеш да.

ТIеххьарча шерашка КIайча цIагIара цIаькха а кхы цIаькха а хьахозаш я, официальни Вашингтоно могаеш йоаца политика лелаеча дуккхача пачхаьалкхений адресагIа «терроризмана» уж бехке еш кхайкаю оаз. Цу гIулакхаша новкъарле яц США-на шоашта а дунен тайп-тайпарча районашка дIахо гIожача тайпара юкъегIертара, паргIатой къам ший лоIаме хилийтеи гIертача халкъаша тIехь-тIехьагIа чIоагIагIа юхадетташ дола юкъегIертар.

ВАШИНГТОНО КХЕРАМ ТIАТУВС

США-и Израилеи бехкагIа лаьгI ца луш латтача Гаргарча Малхбоале тIом хьар кхерам болаш долча хьале, из геттара чIогIа ирдеш цхьа керда хIама эттад.

КIира хьалха герзашца кийчъеннача бусалба наьхашиитий группа Бейрутски дунен халкъашта юкъерча аэропорте Iохоаяьй сигала гIолла йодача хана Афинера йоагIаш хинна американски авиалайнер «Боинг-727». Цу тIа хиннача 120 пассажира юкъе хиннав 40 гаргга американец, уж дIалийцаб. Группо дIакхайкадаьд уж мукъабовлийтаргбац, набахтенашка чубехка боахка 700 бусалба нах-шиитаг Израила мукъабовлийталца, аьнна. Уж шииташ лийцаб Ливане израильски оккупаци яьча тIеххьарча бетта, хIаьта аманаташ лаьрхIа Израиле дIабига а ба мехка къулбехьарча даькъа патриоташа еча антиизраильски выступленешта духьале ярах.

ХIанз шииташ Ливане эгтара йоккхагIъярех бусалба наьха секта я. Ливане бахача нахах 30 процент гаргга а йолаш. Бусалба наьха организацеша лаьрхIай из дуккха нах дIа а бугаш яь акт израильтяний аргIанара провокаци санна. Гуш да американски самолет дIалацар цу гIулакхашта жоп луш ливански шииташа, ший тайпара яь акии йолга. Инцидент хиннaчул тIехьагIа «Амаль» яхача шиитски организаце цу гIулакха юкъе а яха из шийга дIайийцад. Карабоалабаь американцаш самолета чура ара а баьха Бейруте дIабигаб, хIаьта «Амаль» кулгалхочо Н. Берри яхачох уж хIанз кхерам тIакхоачаргбоацача а ба. Дунен халкъашта юкъерча Шеча жIарга викалаш юкъе а болаш дIалийца американцаш мукъабахара хьакъехьара переговораш йолаеннай. Массехк пассажир мукъавалийтав.

ХIаьта а США администраци, переговорех фу хул ца а хьожаш, Гаргарча Малхбоале шоай низаш дIахьокха юха а йолаеннай. Ливана йистошка дахийтад американски военни кемаш, цу даькъе, управляеми ракеташ тIалатташ дола «Нимиц» яха атомни авианосец, «Кидд» яха эсминец, кхыдола кемаш а долаш. Американски кемай борташ тIа ба 1.800 США форда пехотинцаш. ВIашагIкхийттача Штаташка дувц «возмезде акце» хьакъехьа, хIаьта Ливана адресагIа кхерам тIатувсаш шерра кампани а йолаьй. Пресс-конференце къамаьл деш, США президента Рейгана, аьнна израильски набахтенашкара ливанцаш мукъабахийтара хьакъехьа Израила цхьаккха а тайпара воздействи ергьяц ше, аьнна. Цу тайпара къамаьл даьд США госсекретара Шульца а, «Ливана гIулакх цIенхаштта чоалхане даргда», аьнна кхерам тIа а тоссаш.

Гаргарча Малхбоале этта хьал кхерамe лаьрхIад Москве КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачевнеи Сире президента Хафез Асадаи юкъе хиннача переговорашка. Цар дIахьекхад «Гаргарча Малхбоален районе этта эккхам хилар кхерам болча хьала шоаш чIоагIа сагота хилар, хIаьта цун бахьан США-с духхьал хьал а лоацаш Израила леладу агрессивни гIулакхаш хилар а».

О. ШИРОКОВ,
В. ЧУКСЕЕВ,
Л. ВОЛЬНОВ,
(ТАСС).

СелаIад

КЪОНА ГОВЗАНЧАШ IОМАБУ

Грозне болх беш я диъ шера лаьрхIа йола берий художественни школа. Укхаза дешаш да сурташ дахка, топпарах, дахчах, аьшкех, кхыйолча материалех хIамаш е хоуш говзал йола итт шерагара даьнна дийтта шерага кхаччалца ха йолаш дола бераш. Школе шаьръю, тоаю цар говзал. Укхаза болх беш ба лакха говзал йола педагогаш-художникаш. Царех ва из хьайийллача хана денз цу школа директор волаш къахьегаш вола художник-пейзажист — СССР художникий Союза член Р. Земсков, хьехархой — СССР художникий Союза членаш В. Григорьев, Г. Янаков.

ХIанз ткъаь пхелагIа шу да из школа вай городе хьайийлла. Цу юкъа дукхача бераша дийшад укхаза. Царех цхьабарех республике а мехка а бовзаш бола художникаш, скульптораш хиннаб. Тайп-тайпара художественни училищаш, вузаш яьха а йоахаш а ба кхыбараш.

Сакъердаме а безаме а дIахьу къонача говзанчаша школе дешаш йоакхха ха. Каст-каста уж хул шоай боккхагIа бола новкъостий — художникаш болча, цар мастерскешка, малагIча темашка цар болх бу хьожаш.

Къаьстта лоархIаме ха я дешархошта ахка. Укх хана хул цар практика. Цудухьа хIанз уж бIаргаго йиш я Грозне эггара хозагIа йолча мIингашка, этюдникаш бе а доахкаш тайп-тайпара балхаш, эскизаш еш лелаш.

Шоаш дийхка сурташ, скульптура, топпарах, гипсах, пластелинах, дахчах, аьшкех яь хIамаш гойташ тайп-тайпарча театра фойешка, тикай витринашка, школашка, детсадашка, кхыйолча моттигашка выставкаш кийчъю хургболча художникаша. Бераш меттел, боккхийбараш а чIоагIа эстетически салоIам хулаш хьожаш хул царга. ХIанз уж тайпа цар балхий выставкаш я цу лакхе вай йийцача цхьайолча моттигашка.

А. БЕК.

СУРТА ТIА: ахканара практика дIахьош да бераш.
И. ПЛИЕВА сурт.

«Шиннегара пхеннега кхаччалца»

Ишта цIи тилла да вовзаш хиннача советски йоазонхочун Корней Чуковске цхьа книжка. Цу тIа цо дувц зIамигача берий оамалех, цар деча къамаьлех лаьца.

Царех цхьадола къамаьлаш шоана довзийта лаьрхIад оаха, бераш.

* * *

— Нани! Са эггара дикагIа йола езарг я хьо!

* * *

— Ой, мама, ма йоккхий китамаш йолаш ба хьа когаш.

* * *

— Няня, фуй из ялсмале яхар?

— Iажаш, кхораш, апельсинаш, боалаш бола моттиг.

— Кхет со: ялсмале — из компот.

* * *

— Нюра, тоъаргда, ма елха!

— Со хьона елхац, дяцена Симайна елх.

* * *

— Ой, дади, цискага Iершинг даьлар.

— ТIаккха, Леночка, цискага хIана аланзар Iа: дахалда хьо.

— ТIаккха сона баркал хьан аргда?

* * *

— Хьона гаций, со ерригa а когаш берзан йолга.

* * *

— Примуса тIа хайча санна йIайха я Анапе.

* * *

— Ма йоае цIи, наб е гац сона.

* * *

Зизаш дохкаш йоал, гобаькха дийхка тIадамаш да.

— Уж фуй хьа? Мозий-м дац уж?

— А, дац, зизаех хьайоагIа хьаж я из.

* * *

— Соца меца ловзаргда шо? Папа балхара чувоагIаше книжка деша хайра. ХIаьта мама — аьлан нус йолаш санна хIамаш йитта эттар.

* * *

— Нани, тахан малагIа оршот да вайна — шоатта да е шинара?

* * *

Кхо шу даьннача Натас:

— Бяюльни илли елал сона, мама!

* * *

Харцахьа лийина, сов дукха йийла, кхыметтел баге а мистъеннай са.

* * *

— Масса шу да хьа?

— Кастта бархI, хIаьта хIанзарчоа кхоъ.

* * *

Хьехархочун кIаьнка, пхи шу даьннача Валерас:

— ХIанз вахий Пушкин?

— Вахац.

— ХIаьта Толстой?

— Вахац.

— ВIалла дийна болаш яздархой хулий?

— Хул.

— Цхьаннена а бIаргабайнабий уж?

* * *

Зоопарке зебр бIаргаяйна:

— Тельняшка тIайийха говр.

* * *

— Мама, тIехьашкахьа юха тхьовса мегаргвий?

— Мишта тIехьашкахьа юха?

— Селхан серрахьа сомаваргволаш, Iурра тхьовса.

* * *

— Се тхьайса уллаш, се цхьаннахьа воацаш санна хет сона, е метта а е цIагIа а. ТIаккха мичав со, мама?

* * *

Керта тIа чеш доацача сага бIара а хьежаш:

— Ишта йоккха хIенай хьа бат?

* * *

Ког тхьайсачул тIехьагIа:

— Са кога чу боржоми да.

* * *

— Володя, хой хьона: боргIала бат — из зIок йолга.

* * *

— ХозагIа мала ва — папа е мама?

— Аргдац аз, мамайна вас е лац сона.

* * *

Ше йолча даьхкача берашка ший теникаш ловзаяйта безам боацача Зояс йоах:

— Тениках кулг тоха мегаргдац: теник цамогаш я.

* * *

— Фу жIалий да ер?

— Немецки овчарка.

— Плен доаладаьд из?

Эрсий метталара даьхар
Б. АБАДИЕВ.

НОВКЪОСТАЛ ЭШ БЕРАШТА

Назрановски пионерий ЦIа — из берий самодеятельни кхоллама база. Цун ткъаь кхоъ кружоке Iомалуш да г. Назрана а цун юххе ядача юрташкара а 1112 бер. Царех хIарачо хорж шоашта езаш а, чIоагIагIа къоабалъеш а йола кружокаш.

Эггара дикагIчарех лоархIаш я хоровой студе берий коллектив. Цига дакъа лоацаш 180 бер да. Цу тайпарча студешта юкъе хулача яхьашка массехк шера республике хьалхара моттигаш йоахаш хьайоагIа из коллектив.

Пхи шу гаргга ха я укхаза «Поиск» яхача клубо болх бу. Цу юкъа цига дакъа лоацаш болча къонача лер йоахараша хьалехав Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа де доацаш вайна 80 мехкахо. Укх шера чIоагIа болх баьб клубо Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизара накъайоагIаш. «Сийг» яхача штабо районе мел йолча школашка вIаштIехьдаьхад тIема ветеранашцара вIашагIкхетараш, гулъяьй цар денаhлеча гIулакхех дувцаш йола материалаш. Цул тIехьагIа цу ерригача материалех «ТIема сийле» яха альбом кийчдир. Коталон ди дездеча хана клуба доакъошхоша дакъа лаьцар юнармейций параде, тIемахочоа - коталонхочоа оттадаьча памятника юххе дIайихьар «Дагалоацама вахта».

Дика вIаштIехьдаьккхад пионерий ЦIагIа тимуровски командай гIулакх а, хIаьта тимуровцаш хIара кружоке ба. Цар новкъостал ду хьажа саг воацаш бисача боккхийча наха, тIема а къахьегама а ветеранашта. коа-карта кулг тохаш, беша оасар деш, кхыдола гIулакхаш чакхдоахаш, молхаш, кхыйола хIама эца тикашка, аптекашка ух, цамогаш волчоа лораш бех.

ХIара кружока кулгалхочо кийчву пионер-инструктор. ХIаьта цу гIулакхо новкъостал ду школе эшаш бола болх дIабахьа, из а методисташта - хьехамчашта аьттув болаш хIама да.

Дика къахьег «ЦIе гвоздика» яхача КИДа. Цуна кулгалдеш я Мальсагова Хьава. Цар дика болх белга гучадоакх Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизара хетаяь апрель бетта чакхъяьннача кидашта юкъерча республикански яхьашка назрановцаша кхоалагIа моттиг яьккха хилар.

Ала лов сона, пионерий ЦIен болхлошта новкъарле еш долчох а. Царех керттера дар да шоай шефаш боацаш уж хилар. Дика хургдар моллагIча йоккхача коллективо цу берий цIенна шефство лелайоре. Боккъалдар аьлча, бераша деш дар Iалаьмате чIоагIа эшаш а беркате хIама да, къона тIехье харц йоацаш а, къахьегам безаш а, коммунистически дог-уйла йолаш а хьалкхееча. Масала, хьаэцаргья вай «Барзкъаш дахара а тегара а», «Вязане» кружокаш. Цига болх дIабахьа цхьаккха хIама яц царга. Эшаш дола хIама, зиг, кхыдар цIагIара хьакхахьа дезаш ба уж. ХIаьта цу кружока эшаш йола дукха отходаш йолаш я Назрановски трикотажни фабрике, цун филиалашка. Цар йоакхо е мегаргъяцар берий? Нагахьа санна цу шин коллективана юкъе из тайпа бувзам хуле, шеко яц школа чакхъяьккхачул тIехьагIа дукха кагирхой цу фабрике а кхычахьа а балха отта безам хургхилара. Назране кхы а я пионерий ЦIенна гIо де таро йола предприятеш.

Малав берашта новкъостал дергдар?

К. МАРЗИЕВ.

IОВДАЛА ЧАРАХЬ

(ЧУКОТСКИ ФАЬЛГ)

Цхьан вокхача сага воI хьалкхийнав: лакха, тенна, низ болаш. Бакъда, хьакъала да хиннавац.

Цкъа аьннад цунга дас:

— ХIанз хьо кхийна, нийсвенна ваьннав. Саго бехк боаккхаргбац чарахьал воде а. Ча ел а низ ба хьа.

— Ма дика да! — хьалкхоссаваннав гIадваха Iовдал, — ХIанз со чарахь хургва!

Водаш, водаш, пхьагалго гувнах къоргаш яьхача кхачьав ер.

— Чарчий кIоагаш хила деза-кх ераш, — уйла яьй чарахьо, дас ма йоахарий сога чарчаша лаьттагIа доах шоай кIоагаш. Бакъда, зIамига-м да ер кIоагаш... Iехаваь хила вез-кх со дас, ча йоккха хул яхаш...

— Хlайь, хьаарадовла цигара! — цIогIа техад Iовдало. — Чарч я що е яц?

Къорга чура хьаараьннай зIамига пхьагалг.

— Пи-и-ик! — юха а къорга чу ийккхай.

— Хьажал: сох елаш а еций? — аьннад чарахьо. Арайиккхай шоллагIа пхьагалг.

— Яьй, хьога хетт аз: ча я хьо е яц? — тIачайхав эгIазваха чарахь.

— П-и-ик! — аьнна, дIалечкъай шоллагIа пхьагалг а.

ДIайиккха веддав цигара чарахь. Ведда воагIашше а яьхад ше-шийца:

— Чарч ел сох! Чарч ел сох! Елаш я сох, дош хеташ яц! Чукхаьчача, дас хаьттад:

— Ийирий Ia ча?

— Мишта юврггья аз из? Аз хетт цунга: ча я хьо е яц? ХIаьта из сох ела а еле, къорга чу экхх.

— Чанга хетташ хулий? Ишта Ia хетте-м дехкий а деларгда хьох.

— Дехкий? Уж мишта хул? — хьаттад воIо.

— Ма кхийнав-кх хьо! Дехкий а бIаргадайнадац хьона? Цигга эхь хийттача воIо аьннад:

— Ia фуннах дувце а, со-м боккъонца вола чарахь ва! Чан аьхке а вода со укх минуте!

— ГIо хIаьта, — аьннад дас.

Водаш, водаш, цхьа доккха ор долча кхаьчав Iовдал. Ча хьалъайеннай баьпашта юкъера. Топ а теха из йийнай укхо.

Уффой! Ма боккха дахна а ба! Сона цхьашена могаргдац ер цIабахьа!

ЦIакхаьчав чарахь. Дас хаьттад:

— Фу яьккхай Ia?

— Дахка бийнаб аз. Ма боккха а ба! Цхьаннена цIабоалургболаш бац.

— Дахка цIабоалургбац ях Ia? Дахка-м пIелгаца а хьалъайберг ма бий. Iехаву Ia со, — аьннад дас.

— Хье ца теше, волле соца, аз дIахьокхаргба хьога из.

ВоIа тIехьа вахача дахна ца бIаргайнай.

— Аьъ! ер-м ча ма йий!

— Мичай ер ча? — аьннад воIо, — Iайха яхацарий Ia: ча кIоага чу ях? Ер-м ара лелаш яр!

Ча Iай мара яхац кIоага чу, аьхки-м хьунагIа лел.

ХIанз мукъагIа кхийтарий хьо ча мишта хул?

— Ча мишта хул кхийтар, дахка мишта хул-м хац.

— Дахка цIагIа гургба хьона, бийсанна.

— Мегаьд, хIаьта. Кхы цхьаннега а хеттаргдац аз: ча я хьо е дахка ба? — аьннад Iовдалча воIо.

Бийсан, шийна яа хIама лаха лагахьа, дахка арабаьннаб къорга чура. Ка теха, Iадсаькхи тIаьскаши хьа а нийца, урайиккхав воI:

— Ча ер я шоана! Ча ер я шоана!

Сомаваьннача вокхача сага аьннад:

— Тхьовса хьайна, Iовдал! Ча яц хьона из! Дахка ба... Чарахь хуле тамаш я хьох а...

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Аэрофлота пассажирашта!

(Кхоачашъе еза бокъонаш)

Билет кийчдари дохкари

1. Оттаьча формах авиабилет хила деза хIара пассажирага. Билето бокъолу цу тIа белгалъяьккхача рейсахи ханен наькъа ваха, контрольни талон цунца яле. Кхыча сагага дIадала а е дохка а бокъо яц билет.

2. Билет доадича самолета дIатIахайтац пассажир, билета мах юхалац, лоткъамаш дIайидац.

3. Ше водача дIакхаччалца билет хила деза пассажирага. Билет дIа ца гойтача дIатIаэцац никъ чакхбаьнначул тIехьагIара лоткъамаш.

4. Аэрофлота кассашкеи агентствашкеи заказаш хьа а ийду билеташ а дохк, дIавода ха хьатIакхача 15 ди хьалха, хIаьта санаторешка, пансионаташка, салоIача цIеношка — 17 ди хьалха.

5. Авиабилеташ дохк:

— тIера Iо ца воалаш ваха;

— тIера Iоваьнна (сеца) кхычун тIа хайна ваха — транзитни билеташ;

— юха ва бокъо луш — юхавоагIа билеташ;

— кхыча аэропортера дIагIоргволаш.

6. Билеташ кийч а ду дIа а лу, пассажир малав хойташ долча документех:

— паспортах;

— партийни, советски органаша, СССР министерстваша, ведомстваша, СССР центральни газетий редакцеша деннача саг вовзийтара долча удостоверенех;

— Советски Союза Турпала, Социалистически Къахьегама Турпала, Сийлен ордена кхаь степена кавалера, Даймехка тIема инвалида удостоверенех;

— эскаре гIулакх дерий, СССР КГБ-и МВД-и удостоверенех;

— военни билетах (эскаре гIулакх деш бараштеи тIема-дешара заведеней курсанташтеи):

— варах долча тешалах, 16 шу даланза бараш.

7. Доазон йистерча зоне ядача аэропорташка ваха билеташ кийч а ду дIа а лу укх документех:

— паспортахи чурча гIулакхий органий пропускахи;

— Доазон йистерча зоне вахара штамп тоIаьча паспортах (бахача наха);

— командировочни удостоверенех;

— цIи тIаязъяьи чурча гIулакхий органий штамп тоIаьи йолча санаторно-курортни путевках.

8. Аэрофлота бокъо я билет нийса ца лархIа:

— билета моллагIа дакъа толхадаьи юхатодаьи дале;

— контрольни талон, е дIахо ваха веза цуп дакъа ца хуле;

— билета ахчан сетка нийса кийчбаь беце;

— кхыча тайпара билет харцахьа кийчдаь моттигаш хилча.

9. АргIа йоацаш билеташ эца бокъо я:

— СССР Лакхехьарча Совета, союзни а автономни а республикай Лакхехьарча Советий депутатий, Советски Союза Турпалий, Социалистически Къахьегама Турпалий, Сийлен ордена кхаь степена кавалерий:

— «СССР Гервашца кийчдаьча Низашка Даьхенна гIулакх дарах» орденаш йолча наьха;

— Даймехка тIема инвалидийи доакъошхойи;

— хьалхарчен шоллагIчен группай къахьегама инвалидий;

— лоро тешал а деш телеграфаца хьийха хатар хиннача болхарий;

— шоашца 5 шерага кхачанза бераш долаш болча пассажирий;

— балха гIулакха дIа-хьа бахара документех билеташ эцаш болча граждански авиаце болхлой.

Бераш дIадигар

10. Пассажира бокъо я мах боацаш шийца пхи шу даланза дола цхьа бер дига, къаьстта Iоха моттиг ца луш («Мах боацаш 5 шу даланза дола бер дIадигара талон» кийчъю). Пассажираца долхача пхи шу даланза долча кхыча берашта а, хIаьта ишта 5 шерагара 12 шерага кхаччалца долча берашта а берий билеташ эц. Iоха моттиг а йолаш. БIарглокхаш шоашца кхийна пассажир волаш мара дига бокъо яц 12 шу даланза дола бераш. Хьалхарча пунктера бер дIадаха билета тIа оттадаьча дийнахьа къоастаю бера ха.

Багаж дIаяхьар

11. Пассажира бокъо я мах боацаш шийца хIамаш яхьа укх нормаел тIех ца воалаш:

— ИЛ-86, ИЛ-62, ИЛ-18, ЯК-42, ТУ-154, ТУ-134, АН-24, ЯК-40, ИЛ-14 самолеташ тIа — 20 кг;

— АН-2, Л-140 самолеташ тIа а ММ-2, КА-26 вертолеташ тIа а — 10 кг;

— самолетий цхьоалагIча класса салонашка — 30 кг.

12. Пассажира ший декхар да кара хьош йола (багажаца дIанланза) хIамаш лораелга.

13. Багаж дIаешача аэропортера из юха хьаэцача аэропорте кхаччалца багажа тIаваха бокъо лац пассажира.

14. Кара а багажаца а дIа-хьа яхьа бокъо лац:

— экхара кхерам бола хIамаш, уж чуйоахка предметаш, экхийтара йола средстваш;

— тоIаяьи коачеи газаш;

— атта лоталуш йола коача а чIоагIа а хIамаш;

— ртуть, кхыйола дохьаж доалла хIамаш;

— радиоактивни хIамаш;

— во хьаж йоагIа хIамаш;

— йоха тарлуча тараца коача хIамаш.

15. Наькъа болхаш шоашка герз хилийта бокъо лац пассажирашта. Герз леладе бокъо йолаш а, хIаьта ишта шоашца чарахьа топ дIа-хьа яхьа ловш а болча наха, шоаш билет эцача хана йовза еза фегарча транспортаца герз дIа-хьа дахьара бокъонаш, духьале ца еш уж кхоачашъе а еза.

16. Турмалаш, радиоприемникаш, радиопередатчикаш, фотокиноаппаратура дIа-хьа яхьа бокъо лац багажаца мара. Наькъа болхача хана царех пайда эца бокъо лац пассажирашта.

17. ГIаьле увза бокъо лац:

— Аэрофлота аэровокзалашка а агентствашка а;

— перронашка а фегара кемаш латтача моттигашка а;

— никъ беча ерригача хана фегарча кемай борта тIа.

18. Кара хьоча хIамашкеи багажагеи хьажа.

Аэропорта, милице, е таможне болхлочо аьнначa хана, шийгарча хIамашка а багажага а из хьажийта декхарийла ва пассажир.

Карарча хIамашка багажага, эшаш моттиг нийсъелча пассажира шийна чу а хьожилга чакхдоакх «ДIа-хьа лелара кхерамзлеи, пассажирий а кемай экипажий члений а вахари унахцIенои лораелга Iалашдара лаьрхIа, граждански фегарча кемай пассажирий карарча хIамашка, багажага, царна шоашта чу а хьажара бокъонашка» хьежна оттаьча порядках.

19. Билеташ дIаяздари багаж кийчъяри.

Пассажир аэропорте е городской аэровокзале хьакхача декхарийла ва билеташ дIаяздаран багаж кийчъяран оттаьча ханал тIехьа ца воалаш. Из регистраци чакхйоал самолет дIайода ха хьатIакхача 40 минут йолаш.

Регистраци еши самолета тIаховши ший документ а шийца дугача бера ха гойташ дола документ а дIахьокха декхарийла ва пассажир.

20. Регистраци е а из яьчул тIехьагIа самолета тIаховш а тIехьабаьнна пассажираш дIа ца бохийташ бут, цул совгIа царгара билеташ юхаэцаш тарифах 25 процент ахча кIал а хьожаду.

Билета тIа оттаяь ха — московски я.

21. Авиабилеташ юхаэцар.

Никъ бе беза ха 24 сахьатал кIезигагIа йолча рейсах, самолет дIайолаяла кхаь сахьатал кIезигагIа йоацача хана, ший лоIаме ца водаш Iийначуйгара тарифа 10 процент кIалхьожаю, кхаь сахьатал кIезигагIа ха йисача хана — 25 процент.

22. Шоай лоIаме ца болхаш Iийнараша пайда ца эцаш дисача билетех ахча юхадалара операцех 50 кепиг доаккх хIара билетах.

23. Пайда ца эцаш дисача 10 сомал дукхагIа мах болча билетех пассажира (авиабилета даьна е цун доверенностах) юхалу, цо ше вовзийташ дола документ дIагойтача. Из ахча юхалу 10 ди даллалца Аэрофлота моллагIча аэропорте а агентстве а.

24. Авиабилет юха чудала кулг яздайта деза смена начальникага е йоккхагIйолча кассирага.

25. Ахча юхалу юкъарча аргIах.

Аэрофлота бокъо я пассажир дIа ца вига укх бахьанех:

— фегара кема лелара кхерамзле Iалашъяра из эше;

— паччахьалкхен органаша дIадехар кхоачашде дезаш нийслой:

— нагахьа санна пассажир цамогаш вале, шийна а гонахьарчарна а кхерам болаш;

— нагахьа санна пассажира фегарча транспортах пайда эцара бокъонаш телхайой, фегарча кема командира а Аэрофлота кхыча бехктокхамеча болхлоша а яхачунга ла ца дувгIе;

менна веха, е общественни порядок телхаеш пассажир хуле;

— дIабахара, фегарча кема борта тIарча пассажирий е экипажа вахара кхерам бола гIулакхаш леладеш пассажир вале.

Ер массане кхоачашъе декхар дола бокъонаш телхаечоа оттаьча порядках гIод тох граждански авиаце бехктокхамеча болхлоша, нагахьа санна уж телхаер уголовни бехктокхаме оза везаш моттиг еце.

ТЕЛЕВИДЕНИ

25 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Пилаш хIанад». Мультфильм.
8.50 — М. Мусоргский — «Выставкера сурташ».
9.25 — «ВIашагIкхетар». 58-ча гвардейски Краснодарско-Пражски стрелкови дивизе ветеранех дола телевизионни документальни фильм.
9.50 — Фильм — берашта. «Колумб Хафель яхача хи тIа» (ГДР).
11.05 — Р. Еникеева произведенешцара концерт. Казанера передача.
11.35 — Телевизионни документальни фильмаш: «Сызрань», «Карпатий дийна хий».
12.15 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Юртара анайовхаш». Документальни фильмаш: «Груня», «Лоамашта лоамарой беза», «Йаьхий гектар».
15.30 — СССР Паччахьалкхен преме лауреатаца, СССР АМН член-корреспондентаца, трансплантологеи искусственни органийн Института директорца В. И. Шумаковца школьникаш вIашагIкхетар.
16.15 — «Кердадараш».
16.30 — Фильм — берашта. «Кортик». 1-гIа сери.
17.30 — «Чайковский волча хьоашалгIа». СССР халкъа артиста М. Рейзена дакъа лоаца фильм-концерт.
17.55 — Мультфильм.
18.15 — «ХIанзара дунен болхлой класси».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Укх деной почта». Передача ер ва политически обозреватель В. П. Бекетов.
19.30 — «ООН — машарен кхерамзлени инструмент». Ведущи — политически обозреватель Б. Калягин.
19.45 — «Кердадараш».
19.50 — «ХьатIадоагIача бIаьшеранна» яхача пхи серий йолча телевизионни художественни фильма премьера. 1-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — СССР Паччахьалкхен преме лауреата йоазонхочунца Г. Боровикаца вIашагIкхетар.
23.00 — «Тахан дунен тIа».
23.15 — Яйгача атлетиках йола СССР-и ГДР-и сборни командай матч. ГДР-ера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Сакъердаме, безаме, кхетаргболаш экономиках». Iилма - довзийтара фильм.
8.35 — «Хьалхара ахна». Телевизионни художественни фильм.
9.45 — Г. Гендель — Сопранона, хора камерни оркестра дола кантата.
10.20 — Исторе оагIонаш. Машар лорабара занон.
10.45 — «Шахматни школа».
11.15 — «Гургал».
11.45 — «Дрессировщикаш». Художественни фильм. 4-гIеи, 5-гIеи сереш.
12.30 — Французски мотт.
13.15 — Мультфильмаш.
13.45 — Алтайски телевиденей студе программа.
14.45 — Нек дарах йола СССР чемпионат. Бакура передача.
15.15 — «Кердадараш».
15.25 — Мультфильмаш.
16.10 — «Хьаст». Берашта йола передача (нохчий меттала).
16.20 — «Фу де мог илейна?». Документальни фильм.
16.40 — Малар меларца къовсам! «Сона унзара хет мамай сурт дилла», «Алкоголи кхувшвоагIари». Документальни фильм.
16.55 — «Дунен хьалкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
17.10 — «Заманхо» (гIалгIай меттала).
17.40 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.00 — «Кердадараш».
18.15 — «...Ялхайтта шу даьнкен боккхагIен».
19.00 — Балета артистий Москвера У Дунен халкъашта юкъера конкурс. КхоалагIа тур (2-гIа ди). Перерыв йолча хана — «Бийса даьнъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Дзори Миро» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 1-гIа сери.
22.40 — «Кердадараш».

26 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Гуржий хоккей» яхача телевизионни документальни фильма премьера. «Берий хоккей дегIаярах» (Тбилиси).
8.55 — Тюмена художественни коллективай концерт.
9.15 — «Путешественникий клуб».
10.15 — «ХьатIадоагIача бIаьшерана». Художественни фильм. 1-гIа сери.
11.25 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — «Iилма къахьегама цхьоагIо», «Курс — интенсификаци», «Плюс личная ответственность».
15.25 — «Мадагаскаре гIолла». Телевизионни очерк.
15.50 — «Кердадараш».
15.55 — Фильм — берашта. «Кортик». 2-гIа сери.
17.05 — «...Ялхайтта шу даьнкен боккхагIен».
17.50 — «Халкъа кхоллам». Телевизионни обозрени.
18.35 — «Алкоголизмо деча зенах дола документальни фильм».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Оризонт» яхача ансамбла выступлени.
19.10 — «Могаш хила безам бале». «Хьа доттагI — велосипед». 1-гIа передача.
19.25 — «Къовсама шераш». Венесуэла компарте Генеральни секретаре Х. Фариа 75 шу дизара.
19.45 — «Кердадараш».
19.50 — «ХьатIадоагIача бIаьшерена» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Москве балета артистий V-ча Дунен халкъашта юкъерча конкурса тIехьара концерт. ССР Союза паччахьалкхен академически Йоккхача театрера передача. Перерыв йолча хана — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Нижнекамски вариант». Документальни фильм.
8.35 — ДIалокх С. Орехова (гитара).
8.35 — Социалистически Къахьегама Турпалца, Ленински преме лауреатаца, СССР Лакхехьарча Совета депутатаца, СССР АН вице-президентаца Ю. Овчинниковца школьникаш вIашагIкхетар.
9.35 — «Дезали школен». Тележурнал.
10.05 — Вьетнама теникий традиционни театр. 1-гIа передача.
10.40 — «Оаха тIом бир». Эрсий йоазонхочун - революционера А. И. Герцена вахарахи кхолламахи.
11.20 — «Хьун варше». Мультфильм.
11.40 — Бахархошта цIера кхерамзленех. «Ялат цIерах лорадар» яхача документальни фильм премьера.
11.55 — «Дрессировщикаш». Художественни фильм. 6-гIа, 7-гIа сереш.
12.50 — Немций мотт. Хьеха 2-гIа шу.
13.20 — Камерни музыка концерт. Ленинградера передача.
13.35 — Шоай лоIаме вIашагIлатарах йола СССР чемпионат. Якутскера передача.
14.05 — Нек дарах йола СССР чемпионат. Бакура передача.
14.35 — «Кхерам боаца болам».
15.05 — «Кердадараш».
16.40 — «Къоначар оазаш» (гIалгIай меттала).
17.10 — «Балха смена» (нохчий меттала).
17.40 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.00 — «Кердадараш».
18.15 — «Содружество». Тележурнал.
18.45 — Юртара сахьат».
19.45 — «Бийса даьнъала хийла шун, бераш!».
20.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Арарат». 2-гIа тайм.
20.45 — «Туйдук». Документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Дзори Миро» яхача художественни фильма. 2-гIа сери.
22.40 — «Кердадараш».

РАДИО

25 ИЮНЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт (гIалгIай меттала).
9.15 — «Изобретателеи рационализатореи Денга» (Iилман-технически прогресс хано дIаехаш я (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхой (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — «Берий хьакъехьа боккхий бараштa». «Дан воIи», Беседа (гIалгIай меттала).
16.16 — Юрта боахама къахьегамхошта». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).

26 ИЮНЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», республикански газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.36 — Бексултанов Iумара ашараш (нохчий меттала).
11.15 — «Творчески кердадарлохаш». Беседа (гIалгIай меттала).
11.30 — «Шун декхар кхоачашду оаха». Музыкальни программа (гIалгIай меттала).
15.15 — «Барт болча дезалей (гIалгIай меттала).
15.35 — «Ден темаех» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — Дуненхалкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
16.15 — Реклама.
16.45 — «ХIанзарча замах общественни санкхетам лакхабалар а из дегIабар а», Беседа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIоллен Грозней хувцалаш морхаш йолаш, йоачан йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 22—27 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа 22—27 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора—2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02152. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3003.